

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER
UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

23^e JAARGANG

WOENSDAG 31 AUGUSTUS 1938

No. 1183

COMMISSIE VAN REDACTIE:

P. Liefstinck; N. J. Polak; J. Tinbergen; F. de Vries en
H. M. H. A. van der Valk (Redacteur-Secretaris).

M. F. J. Cool — Adjunct-secretaris.

Redactie-adres: Pieter de Hoochweg 122, Rotterdam-West.

Aangeteekende stukken: Bijkantoor Ruijgeplaatweg.

Telefoon Nr: 35000. Postrekening 8408.

Advertenties voorpagina f 0,50 per regel. Andere pagina's f 0,40 per regel. Plaatsing bij abonnement volgens tarief. Administratie van abonnementen en advertenties: Nijgh & van Ditmar N.V., Uitgevers, Rotterdam, Amsterdam, 's-Gravenhage. Postchèque- en giro-rekening No. 145192.

Abonnementsprijs voor het weekblad franco p. p. in Nederland f 16,—. Abonnementsprijs Economisch-Statistisch Maandbericht f 5,— per jaar. Beide organen samen f 20,— per jaar. Buitenland en Koloniën resp. f 18,—, f 6,— en f 23,— per jaar. Losse nummers 50 cent. Donateurs en leden van het Nederlandsch Economisch Instituut ontvangen het weekblad en het Maandbericht gratis en genieten een reductie op de verdere publicaties.

BERICHT.

In verband met den op handen zijnde Nationalen feestdag zal het nummer van de volgende week op Donderdag in plaats van op Woensdag verschijnen.

INHOUD:

	Blz.
Oranje en de zorg voor de welvaart des lands door Prof. Dr. Z. W. Sneller	642
De wijziging der monopolieheffingen op granen enz. door J. Schilthuis	644
Het ontwerp van Wet op de Schijnacten door Mr. H. A. van Nierop	647
Inventarisatie der werkloosheid door Ch. Glasz	649
De wereldhandelsvloot door Mr. H. E. Scheffer	652
Statistieken:	
Geldkoersen-Wisselkoersen-Bankstaten	655, 656

GELD-, KAPITAAL- EN WISSELMARKT.

De vastere stemming van het Pond ten opzichte van den Dollar, die de vorige week viel waar te nemen, heeft zich in de verslagperiode niet kunnen handhaven.

In het begin dezer week daalde de Pondenkoers ten opzichte van den Dollar weder tot onder 4.88, niet-tegenstaande het Egalisatiefonds geen of slechts een zeer geringe (1 d.) premie boven de shipping parity toeliet.

Ook ten opzichte van den Gulden kon de koers van het Pond zich niet handhaven en zakte tot 8.91¹⁵/₁₆ in, op welk niveau het Egalisatiefonds steun aan de markt bood. Bij deze constellatie kon een stijging van den Dollarkoers hier te lande tot boven 1.83 niet uitblijven.

Het spreekt vanzelf, dat als gevolg hiervan de goudprijs eveneens weder een neiging tot aantrekken moest vertoonen. Zoo werden gouden baren op f 2.048½ per kg gedaan tegen f 2.044 in de vorige week.

Sedert Maandag jl. bleek de vraag naar gouden munten, welke door de ingestelde beperkende bepalingen op het gebied van den goudhandel door de Fransche autoriteiten was ingeschrompeld, weder grooter geworden, getuige de hogere prijzen voor Sovereigns en Eagles. Het is duidelijk, dat deze stijging rechtstreeks in verband moet worden gebracht met de plotseling scherp toegespitste situatie in Midden-Europa, omdat gegeven het feit, dat deze munten toch reeds veel boven hun goudwaarde noteeren, de thans plaatsvindende stijging nimmer zou kunnen worden verklaard op grond van de ontwikkeling van den Pondenkoers.

Op de Nederlandsche geldmarkt moest de stijging van den goudprijs natuurlijk een reflex vinden in een daling van het disconto, waartegen de bekende Fransche spoorwegwissels worden verhandeld. Zooals bekend heeft de houder van deze stukken het recht betaling te eischen hetzij in Guldens hetzij in goud tegen den overeengekomen prijs van f 2.045. Toen nu de goudprijs enkele weken geleden tot f 2.055 was gestegen, was dit voor houders aanleiding om hun optie op goud uit te oefenen, hetgeen automatisch moest leiden tot een daling van het disconto. Op de daarop volgende daling van den goudprijs volgde wederom een stijging van het disconto en de thans oplopende goudprijs moest dus opnieuw tot verlagings van het disconto leiden, zoodat het November-papier thans op ¹¹/₁₆ wordt verhandeld.

De Belgische Franc lag wederom flauw in de markt en de geruchten inzake een oriëntering op het Pond duiken steeds weder op. Hoe het zij, de goudverliezen, welke dat land sedert het begin van het jaar heeft geleden, zijn indrukwekkend en het zal niet gemakkelijk vallen bij den bepaaldelijk depressieven toestand, waarin het Belgische bedrijfsleven verkeert, hieraan paal en perk te stellen.

De Fransche Franc wist zich, dank zij de krachtige houding, welke de Minister-President aan den dag legt, en ook voornemens schijnt te blijven leggen, behoorlijk te handhaven.

ORANJE EN DE ZORG VOOR DE WEL- VAART DES LANDS.

In de betrekkingen tusschen Oranje en de volkswelvaart zijn, naar het ons wil voorkomen, drie perioden te onderscheiden.

De eerste periode, tot in de achttiende eeuw, draagt een negatief karakter. Zij is de tijd, waarin de centrale overheid, en dies ook de Oranje-dynastie, zich onthoudt van bemoeienis op nationaal welvaarts-terrein.

Hiertoe leidde de staatsinrichting van de Republiek. De Republiek toch was een statenbond, een federatie van soevereine provinciën, welke ieder op haar beurt weer in deelen uiteenvielen, die fier waren op hun zelfstandigheid. Zoo ging de overheidsbemoeiing in het bijzonder van de stedelijke overheid uit, die soms met keuren en ordonnantiën bedrijfsregelend optrad, als in Leiden voor de wolnijverheid, die technische voorschriften ontving; als in Amsterdam voor de wisselbank, wier bemiddelende functie in het betalingsverkeer door de stedelijke overheid geregeld werd.

Een generale „code de la draperie”, die over het geheele landsgebied het wolbedrijf regelde, zooals in Frankrijk was uitgevaardigd, was ondenkbaar in de zeven Vereenigde Nederlanden. Hier kon de hoogste overheid, de vergadering der Generale Staten, omdat zij tegenover het buitenland de landseenheid vertegenwoordigde, overgaan tot het vaststellen van een tarief van in- en uitvoerrechten, maar dieper ingrijpen in de economische aangelegenheden vermocht zij niet.

Tot deze onthouding der overheid leidde ook de economische functie der Republiek. Holland was „de generale kasse en het generaal packhuys” van Eüropa, zoo zeide men. Wij zouden zeggen: Holland was de generale stapelmarkt. Van alle zijden stroomden de goederen toe, om tegen elkander te worden verkocht. En Holland was niet alleen het centrum van het goederenverkeer, doch ook van het betalings- en credietverkeer, waar de internationale betalingen geschieden in wissels, uitgedrukt in de waardevolle guldens van de wisselbank; waar door accept. en discontoeering en door beleening van koopmansgoederen credieten werden verleend; en waar, voor edelmetaal- en speciehandel, het zilver en het goud der Nieuwe Wereld werden aangevoerd. Zulk een internationale geld- en goederenhandel kon slechts welig tieren, waar de grootst-mogelijke vrijheid gewaarborgd werd. Hier pasten geen veelomvattende reglementeeringen; hier pasten geen beschermende rechten en geen belemmering van den edelmetaaluitvoer; hier paste onthouding door de overheid.

Was er alzoo voor de centrale overheid weinig gelegenheid tot ontplooiing van kracht, dit moest uiteraard ook gelden voor de Oranjes. Ook van hen kon en behoefde op het economisch leven geen impuls uit te gaan. Zij bevorderden slechts datgene, waartoe de staat in het algemeen ter wille van zijn nijvere onderdanen gehouden was. Zij handhaafden, naar binnen naar buiten, orde en vrede, en voerden ook voor hun deel de oorlogen, die bij den economischen nijver tusschen de verschillende staten zoo talrijk waren. De oorlog van 1672 tegen Frankrijk zou men tot zekere hoogte een economischen oorlog kunnen noemen, waarin een Oranjevorst, stadhouder Willem III, redding bracht.

* * *

Wij willen, gelijk gezegd, drie perioden onderscheiden. De derde en laatste periode vangt aan in het midden der negentiende eeuw.

De economische functie van Holland was nu een andere dan voorheen. Verdwenen was de generale stapelmarkt, die alleen voor de koloniale producten van het cultuurstelsel nog een kunstmatig voortbestaan leidde. En ook de edelmetaal- en speciehandel was verdwenen, alsmede de algemeene credietverlee-

ning en het internationale wisselverkeer. Holland was het economisch centrum der wereld niet meer.

„Van stapelmarkt tot transitie”, in deze formule kan men de verandering in de handelsfunctie van Nederland samenvatten, in het midden der negentiende eeuw. Nederland was nu een bescheiden transitoland, tusschen Duitschland en Engeland gelegen, met nog wat kolonialen stapelhandel, met vrijen in- en uitvoer (1862) en vrij doorvoerverkeer (1850).

En toch heeft in dit zoo ingezonken Nederland zich het wonder voltrokken van een nieuwe opleving, van een ontwikkeling na 1860, na 1870, van landbouw en tuinbouw en nijverheid, van scheepvaart en van kolonialen handel en van bankbedrijf, zoo geweldig, dat de gouden eeuw in Nederland scheen te zijn herleefd.

Deze krachtdadige ontwikkeling, welke de verkeerspositie en het vrije verkeer van Nederland tot voorwaarde had, valt opnieuw in een tijd van staatsonthouding op economisch terrein. Sedert 1848 heerschte het liberalisme in Nederland, dat „hands-off” als hoogste wijsheid van economische politiek predikte. „Laissez faire, laissez passer”, dit wachtwoord belette elke actieve bemoeiing der overheid.

Het liberalisme, dat de economische vrijheid proclameerde tot hoogste goed, bracht op staatkundig terrein de beperkte constitutioneele monarchie. De vorst des lands kon niet meer de publieke initiatiefnemer wezen; niet meer naar hem, maar naar de volksvertegenwoordiging was het aangezicht van het verantwoordelijk ministerie gericht. De vorst ging schuil achter parlement en ministerie; actieve bemoeiing met de volkswelvaart in grooten stijl — stel, dat het economisch leven het aanvaard zou hebben — was niet meer te verwachten van hem. De betrekkingen tusschen Oranje en de volkswelvaart zijn in deze derde periode noodwendig niet zeer nauw.

* * *

De tijd tusschen de beide genoemde perioden, die van omstreeks 1750 tot omstreeks 1850, is een tijd van economische inzinking. Men zou ook van een tijd van reconstructie of van structuurverandering kunnen spreken, waarin oude krachten hun werking verliezen en nieuwe krachten worden gevormd.

Het is niet gemakkelijk de economische veranderingen te ontleden, die zich in het midden van de achttiende eeuw en kort daarna hebben voorgedaan in Nederland.

In den loop der achttiende eeuw openbaarde zich in de Hollandsche stapelmarkt verzwakking enerval. De staten rondom, door mercantilistischen ijver aangevuurd, streefden naar economische zelfgenoegzaamheid, die hen onafhankelijk zou maken van het buitenland. En voorzoover zij gemeenschap met elkander onderhielden, deden zij dit bij voorkeur rechtstreeks, met uitschakeling van de stapelmarkt. Daarenboven waren Londen en Hamburg machtig omhoog gerezen; zij staken Amsterdam als marktplaats naar de kroon.

Wel hield de kapitaalrijkdom van Amsterdam en de daarmede samengaannde gemakkelijke credietverleening nog veel verkeer gevangen binnen de oude banen van de markt, maar toch kon het aan een ieder duidelijk wezen, dat Holland niet meer als voorheen het uitsluitend middelpunt van den Europeeschen handel was.

De volledige afbraak van de stapelmarkt bracht de Fransche tijd. De afsluiting van de zee door de oorlogen met Engeland en het stelsel van zelfblokkade, dat men continentaal stelsel noemt, maakten destijds Hollands stapelmarkt tot een verlaten oord.

In de jaren van de volledige afbraak der stapelmarkt drukten Nederland nog andere moeilijkheden. Wij bedoelen de noodzakelijkheid van aanpassing in een wereld, die door de industrieele revolutie een nieuw aanschijn verkreeg.

De industrieele revolutie is de mechaniseering der nijverheid; m.a.w. zij is het ontstaan van den be-

drijfsvorm der fabriek. Mechanisatie, concentratie en investatie van kapitaal in productiemiddelen zijn van de industriële revolutie de hoofdkenmerken.

De mechanisatie der nijverheid bracht niet alleen verhooging der nijverheidsproductie, levensvoorwaarde voor een Europa, welks bevolking gestadig toenam in getal, en daarnaast verscherpte klassetegenstelling, die tot sociale onrust leidde, maar zij veroorzaakte eveneens een nieuwe verhouding tusschen handel en industrie. Was vroeger onbetwist de handel primair, en ontleende de nijverheid haar betekenis aan den handel — men denke aan verkeersindustrieën als suikerraffinaderij en katoendrukkerij in onze groote havensteden — thans kon de industrie primair worden en kon op den grondslag van een krachtige export-industrie de handel worden opgebouwd. Engeland gaf in de snelle stijging van zijn industriële exporten het voorbeeld van de nieuwe handelsontwikkeling.

Deze verandering van den handel onder invloed van de industriële revolutie trof met name den handel op de koloniën. Import van koloniale producten kon nu met export van katoenen weefgoederen betaald worden; de katoenindustrie werd de basisindustrie voor den handel op het tropisch landbouwgebied, waar de inheemsche weverij zich weerloos aan het nieuwe industriegeweld moest gewonnen geven.

In tijden van inzinking en reconstructie zoekt het economisch leven, dat niet meer op eigen krachten kan vertrouwen, den steun der overheid. De „overheid”, dat wilde omstreeks 1750 zeggen stadhouder Willem IV; dat beteekende na 1813 koning Willem I.

* * *

In 1750 was Nederland nog een republiek, onder de opperhoogheid van de Staten-Generaal. Maar Willem IV, die door de volksbeweging van 1747 tot erfelijk stadhouder in alle zeven provinciën was verheven en wiens positie door nieuwe rechten en functies — zoo werd hij opperdirecteur der beide Indische Compagnieën — niet onaanzienlijk was versterkt, bezat tegenover de Generale Staten bijna vorstelijke macht. Willem IV had de stichter van de erfelijke constitutioneele monarchie in Nederland kunnen zijn.

Hem vervulde, gedurende de korte periode van zijn generaal bewind (1747—1751), bezorgdheid over de vermindering van de nationale welvaart, zooals die bleek uit de verzwakking van de stapelmarkt. Dies diende hij in 1751 bij de Staten-Generaal en de Staten van Holland een „Propositie” in, een voorstel tot „redres (herstel en verbetering van den koophandel in de Republiek)”. De Propositie behelsde, na een betoog, dat 's lands commercie dalende was, een voorstel tot haar herstel, door de instelling van een gelimiteerd porto franco, d.w.z. van een porto franco (vrijhaven), maar gelimiteerd, beperkt door de met de vrijheid strijdende belangen van landbouw, nijverheid, visscherij en Oost-Indischen handel; en van een generaal vrij transitio.

De bedoeling van het porto-franco is duidelijk. Op de in- en uitgaande goederen van de stapelmarkt drukten in- en uitvoerrechten: de convoien en licenten, vastgesteld door de Staten-Generaal en geheven door de Admiraliteits-colleges, ter wille van de oorlogsvloot. Nu waren deze rechten, zooals ze laatstelijk bij het plakkaat van 1725 waren geregeld, zeer weinig drukkend; zij werden daarenboven met zeer veel oogluiking geïnd. Maar zij beteekenden toch eenige belasting van het verkeer, en die belasting kon worden opgeheven. Mits natuurlijk — want vrijhandelaar uit beginsel was men in dien tijd allerminst — de belangen van het inheemsche bedrijfsleven niet werden geschaad. Deze belangen gaven de „limitatie” van het voorgestelde porto-franco aan. Dat de Propositie hier kon mistasten, bewijst de actie der toenmalige Twentsche linnenfabriekers, die van meening waren, dat de inheemsche linnenweverij werd opgeofferd aan de stapelmarkt, aan welke onbezwaarde

aanvoer van uitheemsche linnens werd toegezegd.

De Propositie beoogde de commercie te dienen, niet alleen door een gelimiteerd porto-franco, maar ook door een vrij transitio. Zij stond hierbij onder invloed van wat geschiedde in de Zuidelijke Nederlanden, waar plannen gesmeed werden om het doorvoer verkeer tot leven te brengen, door het aanleggen van een transitoweg van Oostende over Leuven naar Luik. Ging het doorgaande verkeer naar Duitschland eenmaal dezen weg volgen, dan zouden vele krachten onttrokken worden aan de stapelmarkt van Amsterdam en Rotterdam. Men hoopte deze te behouden door het vrije transitio te leiden over Noord-Nederland.

Toch was vrij transitio door Nederland, juist ter wille van de stapelmarkt en van de met deze verbonden verkeersindustrie, niet zonder bedenking. Men moest zich maar eens indenken, zoo redeneerde de handel destijds, wat er zou kunnen gebeuren, indien b.v. ruwe suiker en onbedrukte Indische lijnwaden vrij zouden kunnen worden doorgevoerd. Het achterland zou deze goederen dan elders, b.v. in Londen, kunnen gaan koopen en ze trekken door Nederland, teneinde ze daarna te gebruiken als grondstof voor een eigen suikerraffinaderij en katoendrukkerij. Stapelmarkt en verkeersindustrie zouden op deze wijze gelijkelijk worden benadeeld. „Van de schadelijkheid, dat de (ruwe) suiker (den bewoners van het achterland) zoude worden toegevoerd, zal men haast overreed wezen bij de herdenking, dat door dien toevoer, tot vermindering van onze suikerraffinaderijen, de hunne merkelyk zullen worden gebeneficieerd”. Wat gold voor de suikerraffinaderij, gold eveneens voor de katoendrukkerij, et cetera.

Onder den dubbelen druk van de inheemsche kooplieden, die het vrije transitio veroordeelden, en van de inheemsche nijverers, die de bestaande bescherming van hun bedrijf niet wilden opgeven, is de Propositie bezweken, wier levenskansen trouwens toch niet groot meer waren, toen de voorsteller, reeds in 1751, was overleden, en de spoedig volgende herleving van den handel, in de jaren van vrede en van neutraliteit, overheidsbemoeiing overbodig maakte. Na korten tijd sprak niemand over de Propositie meer.

* * *

De moeilijkheden, tot welker oplossing koning Willem I bij den aanvang zijner regeering was geroepen, waren oneindig veel grooter dan die, tegenover welke zijn grootvader ruim een halve eeuw vroeger had gestaan. Nederland was een arm land geworden, dat in den Franschen tijd zijn kapitaal en zijn handelsbetrekkingen had verloren; bovendien leed het onder een structuurverandering, die economische reconstructie vroeg.

Er waren er, die dachten — en het waren waarlijk de minsten niet —, dat de achttiende eeuw na 1813 op oude wijze kon worden voortgezet. Gijsbert Karel van Hogendorp was een van hen. Hij streefde naar herstel van de oude stapelmarkt, die door een vrije handelspolitiek gediend zou wezen. En evenzo dacht Gogel, die zich nu mokkend in landelijke eenzaamheid had teruggetrokken, maar die weleer een der leidende economen en financiers van het Bataafsche Nederland was geweest. „Het is van beteekenis”, zoo schreef hij in den tijd van het Herstel, „voor alle volken van het Vasteland, dat er ergens een algemeene markt worde gevonden, vrij van alle vreemde overmacht. Het zal onnoodig zijn aan te toonen, dat Nederland door zijn ligging het meest geschikte land is voor zulk een markt. Als markt moet Nederland toebehooren aan alle natiën”. Gogel verklaarde dienovereenkomstig, dat hij voorstander zelfs van het meest ongelimiteerd porto-franco was.

Hoezeer ook geneigd voor deze beide groote mannen terug te treden, moeten wij toch aannemen, dat zij de zaken verkeerd hebben ingezien en dat de ge-

nerale marktpositie van Nederland onredbaar verloren was.

Koning Willem I had andere idealen. Hij begreep beter dan deze beiden de behoeften van den nieuwen tijd. Hij had in den vreemde de nieuwe gemechaniseerde nijverheid leeren kennen; hij had begrepen, hoe de handel, hoe met name de koloniale handel op Azië, onder invloed van de moderne nijverheid van karakter veranderd was.

Ook nog uit andere oorzaken had de stapelmarkt van Nederland weinig toekomst meer. De nationale afgeslotenheid was in den aanvang der negentiende eeuw grooter nog dan tevoren, tot schade van de bemiddelaarspositie van Nederland. Daarenboven, Londen en Hamburg waren Amsterdam ter zijde getreden, ja waren haar reeds voorbij gestreefd. En eindelijk, de gebieden, die de oude Republiek aan haar stapelmarkt had weten dienstbaar te maken, België en het Rijngebied, hadden zich geëmancipeerd. België was een deel van Nederland en genoot gelijke rechten; het Rijnland, vroeger staatkundig zoo verbrokken, was onder Pruisen tot politieke aaneensluiting gekomen en nu niet meer gezind zich te schikken onder de economische suprematie van Nederland.

In de economische structuur van het Vereenigd Koninkrijk moest de Zuid-Nederlandsche textiel- en ijzerindustrie worden opgenomen, die tezamen met den ouden Hollandschen handel een krachtige commercie in het leven kon roepen, in het bijzonder op de koloniën.

Op deze gronden was de tariefpolitiek van koning Willem I gebaseerd, die in 1816 tot een voorloopig, in 1821—1822 tot een definitief stelsel van bescherming leidde; gematigd, indien men het vergeleek met wat de bescherming in andere landen had gebracht.

Bij dit alles vergat koning Willem I intusschen de bijzondere belangen van de Hollandsche stapelmarkt niet. Was er al geen herleving denkbaar in vroegere kracht, toch moest er getracht worden te herwinnen wat mogelijk was. Daarom b.v. de invoering, reeds bij de tariefwet van 1816, van het stelsel van *entrepôt*, d.w.z. van een belastingvrij gebied. Goederen, die kwamen en gingen ter stapelmarkt, bleven op deze wijze vrij van den hinder der beschermende rechten.

Verlevendiging van de stapelmarkt was met name van den aanvoer van koloniale artikelen te verwachten.

Nu was de agrarische productie op Java, reeds destijds het voornaamste koloniale bezit van Nederland, slecht georganiseerd, zoo slecht, dat de Indische volks- en staatshuishouding nauwelijks in stand gehouden worden kon. Economisch en finantieel schoten de krachten van Java te kort. Het meest noodige was daarom betere organisatie der agrarische productie.

De tijd tot 1830 is een tijd van experiment geweest. Eerst heeft het gouvernement in Indië het beproefd met een stelsel van vrijen arbeid door den inlander, die zou produceeren voor export; daarna is er gepoogd een stelsel van kolonialen landbouw door den Westerschen kapitaal-bezittenden ondernemer in te voeren, maar aan dit liberaal systeem van Europeeschen snit kleefde zoovele sociale en economische en politieke nadeelen, dat invoering onmogelijk was. En toch was de roep dringend om een stelsel van agrarische productie! Van den Bosch ried daarom de invoering van *gouvernements-cultures* aan; de overheid zou optreden als organisator van den kolonialen landbouw, onder toepassing van een stelsel van belasting, op te brengen door den inlander niet in den vorm van producten of van geld, maar van arbeid. Dit is het zoogenaamde cultuurstelsel, dat om zijn beginsel maar al te heftig veroordeeld is door een liberale economie van bedrijfsvrijheid, maar dat toch ook door liberalen van onverdachte zuiverheid is gewaardeerd, omdat het den Javaan heeft opgevoed tot landbouw in eigen bedrijf en in de cultuurs,

en den grondslag voor de welvaart van Java heeft gelegd.

Dit cultuurstelsel van koning Willem I en van Van den Bosch, dat zoozeer de productie van Java verhoogde, kwam ook ten goede aan de moederlandsche stapelmarkt. De Nederlandsche Handel-Maatschappij was de agent der regeering, die de cultuurproducten in consignatie ontving en ze verkocht in patria.

De vereeniging tusschen Noord- en Zuid-Nederland werd in den aanvang ook om economische redenen met wantrouwen gade geslagen. Zoo schreef in 1816 de Pruisische zaakgelastigde aan zijn koning te Berlijn: „Wijl het belang van België in de nijverheid . . . en dat van de Noordelijke provinciën in den handel is gelegen, zoo moet wat aan het eene deel van het koninkrijk voegt, noodwendig een tegenstelling vormen met het belang van het andere.”

Spoedig echter wijzigde het oordeel zich. Men zag de toenemende volkswelvaart en den toenemenden bloei van handel en nijverheid, die elkander gunstig beïnvloedden. Velen roemden „l'état florissant”, „l'aisance générale croissante”, „le croisement, la fusion des intérêts nationaux”; zij prezen de harmonische welvaart van het wijde land, en prezen den trouwen burger-koning, die aan dit alles zijn voortdurende zorgen schonk. Geen arbeidsdag, aanvangende in den vroegen morgen, viel hem te lang; geen onderzoek was hem te afmattend; geen inspanning was hem te groot. Zijn leven is een voortdurend vaderlijk zorgen geweest, om de economische krachten te ordenen in het Vereenigd Koninkrijk. Het past ons eere te brengen aan de nagedachtenis van Neerlands eersten Oranje-koning.

Dr. Z. W. SNELLER.

DE WIJZIGING DER MONOPOLIE- HEFFINGEN OP GRANEN ENZ.

In de dagbladen is den laatsten tijd veel geschreven over de onrust en ontstemming, welke in den graanhandel ontstaan zijn naar aanleiding van eenige recente landbouw-crisis-maatregelen. Daaruit is gebleken, dat de georganiseerde handel in granen en veevoeder zich heftig beklagt over directe financiële verliezen, welke hem daardoor zijn berokkend, alsmede over de ontwrichting en onzekerheid, welke zij hebben teweeggebracht in zijn bedrijf en die hem in meer algemeenen zin zeer ernstig benadeelen.

Het algemeene standpunt van den graanhandel.

In de eerste plaats zij hier gewezen op het algemeene standpunt, dat de organisaties uit de takken van handel en industrie, die graan verhandelen en tot veevoeder verwerken, steeds ten aanzien van vraagstukken van dezen aard hebben ingenomen en ook ditmaal innemen. Zij gaan er daarbij vanuit, dat een streven der Regeering om door middel van steunverleening den landbouw in stand te helpen houden, gerechtvaardigd is. Zij zijn zich bewust, dat zekere voor den handel onaangename en schadelijke regelingen daartoe onvermijdelijk zijn. Tevens echter zijn zij van oordeel, met recht te kunnen verlangen, dat benadeeling van haar bedrijfstakken, welke tot dezer vernietiging moet leiden, of die zonder het doel van het landbouw-crisis-beleid te schaden, vermeden kan worden, ook inderdaad achterwege dient te blijven. Dit kan toch bezwaarlijk als een onredelijk standpunt worden aangemerkt en is tevens goed in overeenstemming met meermalen herhaalde mededeelingen der Regeering omtrent haar meening over de bij haar landbouwpolitiek op dit terrein te volgen richtlijnen.

De handel is nu van meening, dat die bij de hier besproken maatregelen niet zijn gevolgd en gevoelt zich in die overtuiging nog versterkt door het feit, dat hetgeen er nu geschied is bovendien niet beantwoordt aan het doel, dat werd beoogd, alsmede op grond van de omstandigheid, dat de handel reeds eenigen tijd te voren meermalen op de groote waarschijnlijkheid

dier ondoeltreffendheid had gewezen. Tevens had hij een ander middel aanbevolen, dat doeltreffend zou zijn geweest en den handel niet belangrijk zou hebben geschaad, evenmin als den veehouder, die de nu getroffen maatregelen al evenzeer als een benadeeling gevoelt.

Reeds lang staat het dus vast, dat de graanhandel zich niet verzet tegen een streven om de agrarische bedrijfstakken te hulp te komen. Dat zou trouwens ongerijmd zijn, omdat de graanhandel groot belang heeft bij het welvaren van verschillende dier bedrijfstakken. Het is te betreuren, dat desondanks in de agrarische vakpers telkens weer beweringen van het tegendeel te vinden zijn, waarbij de handel in granen en veevoeder en de daarmee verbonden takken van industrie worden beschreven als de natuurlijke tegenstanders van den landbouw en van ieder streven om dezen ter hulp te komen. Ook in de groote en kleinere dagbladders ziet men telkens weer betoogen en beweringen van dien aard opduiken van de hand van agrarisch georiënteerde schrijvers, die beter konden weten. Suggestieve opschriften moeten helpen om de tegenstelling tusschen landbouw en graanhandel te verscherpen. Nog dezer dagen verscheen in een der kleinere bladen een artikel ter bestrijding van de tegenwoordige actie van den graanhandel met het opschrift: „De gekroonde dwaasheid”. En toch stelt die actie zich volkomen op den zooveen aangegeven volkomen redelijken grondslag.

Geen werkelijke tegenstelling tusschen landbouw en handel.

Er bestaat in ons land een loffelijk streven om de tegenstelling tusschen landbouw en handel te doen verdwijnen, waar die gevoeld wordt, uitgaande van de zeer juiste opvatting, dat de landbouw in Nederland evenzeer als vrijwel iedere andere groep onzer nationale samenleving belang heeft bij het welvaren van alle andere groepen, dat het den landbouw als eenige groep niet goed kan gaan als de andere zich op een lager peil van welvaart bevinden of ten onder dreigen te gaan. Met name geldt dat ook ten aanzien van de groote groep van handelaren in en verwerkers van granen en veevoerders, die vele belangen met den landbouw gemeen heeft en met dezen steeds in beider belang in nauw contact staat.

Voortdurend echter wordt dit streven doorkruist door personen en organisaties, die hier den klassestrijd prediken. Daartoe behoort de bewering, dat de graanhandel het streven om den landbouw te hulp te komen bestrijdt en ook de smalende opmerking, dat de actie van den graanhandel slechts uitgaat en de belangen dient van enkele honderden Rotterdamers. Inderdaad gaat het hier om het bestaan van vele duizendtallen overal in het land gevestigde groote en kleine ondernemingen, elk met een aantal van het welvaren dier ondernemingen als werknemers of anderszins afhankelijke personen.

* * *

Ik zal mij niet verdiepen in de beweegredenen van hen, die zich steeds met zaaien van tweedracht bezighouden, doch zal mij er toe bepalen te wijzen op het betreurenswaardige van hun streven, dat aanleiding moet geven tot reacties van eveneens minder gewenschten aard en in het algemeen slechts leiden kan tot verwijdering tusschen bevolkingsgroepen, die juist door samenwerking veel goeds zouden kunnen bereiken, zoowel ten behoeve van de agrarische bedrijfstakken als van de andere groep.

De landbouwpolitiek in het algemeen.

Verder is het leiding geven aan de landbouwpolitiek in dezen tijd een uitermate moeilijke arbeid. De Regeering en degenen, die haar ter zijde staan, hebben daarbij vele, dikwijls min of meer aan elkaar tegengestelde belangen in het oog te houden en het ligt voor de hand, dat een maatregel, die ten behoeve van den een genomen wordt, den ander niet zelden

schaadt of hem wegens verschil van inzicht of om andere redenen slecht aanstaat. Dat critiek daarbij niet kan uitblijven ligt voor de hand. Ook kunnen in het zeer veel omvattende beleid fouten worden gemaakt of kan aan bepaalde groepen zoodanige ongewenschte schade worden toegebracht, zelfs zonder dat dit onvermijdelijk is, dat een ernstig protest op zijn plaats is. Wat wij in ons land op het gebied der critiek op het landbouw-crisis-beleid der Regeering meer en meer zien geschieden, bepaalt zich echter niet tot zulke gemotiveerde critiek.

Voortdurend worden, naast gerechtvaardigde bezwaren, de Regeering verwijten toegeworpen, die geen hout snijden, gebrek aan kennis verraden van de ter sprake gebrachte vraagstukken, punten van zeer geringe beteekenis betreffen, niet zelden ongegronde verdachtmakingen bevatten en vaak aan heftigheid van uitdrukking toenemen, naarmate zij minder grond zijn. Zulke verwijten, zulke ondoordachte critiek moeten een nadeeligen invloed oefenen op het beleid. Slechts zeer weinigen zijn bestand tegen voortdurende aanvallen van dezen aard.

Zelfvertrouwen en besluitvaardigheid, juist bij hen, die deze eigenschappen ten zeerste behoeven, wordt er door ondermijnd en ik vrees, dat de gevolgen daarvan reeds niet zelden te constateeren vallen ten nadeele van het algemeen belang. Het is reeds geen gemakkelijke taak de verantwoordelijkheid te dragen voor de vele beslissingen, welke er voortdurend te nemen vallen. Gerechtvaardigde critiek maakt eenzijdig de taak nog minder gemakkelijk, doch zij is anderzijds onvermijdelijk en gewenscht, daar zij de gelegenheid kan scheppen om fouten te herstellen en tevens tot meerdere behoedzaamheid prikkelt. Verwijten van den zooveen aangeduiden aard echter kunnen tot geen enkel nuttig resultaat leiden en doen eerder de mogelijkheid ontstaan, dat met beslissingen wordt getalmd, het goede oogenblik daarvoor onbenut voorbijgaat en ten slotte min of meer overhaast besloten wordt tot maatregelen, die te weinig blijken geven van rustige bedachtzaamheid, het overwegen van alle te verwachten gevolgen en het volgen van een te voren uitgestippelde route.

Ik wil hiermede niet de veelal gehoorde bewering onderschrijven, dat de Regeering niet naar een in groote lijnen vastgesteld plan werkt. Integendeel meen ik, dat dit wel het geval is, doch het constateeren daarvan is slechts mogelijk voor wie een algemeen inzicht heeft in het geheel der regelingen en het verkrijgen van zulk een overzichtelijk inzicht is allerminst voor iederen beoordeelaar mogelijk. Wel meen ik een toeneming te zien van de gevallen, veelal betrekking hebbend op details der uitvoering, waarin de door mij bedoelde ongewenschte gevolgen der ondoordachte, ongegronde doch veelal juist heftigste critiek aan het licht treden. Tot het zoeken naar middelen om matiging in die critiek en die verwijten te verkrijgen, is het hier intusschen niet de geschikte plaats.

De jongste Regeeringsmaatregelen.

Wel meen ik, dat er aanleiding bestaat, om, ondanks het vele, dat daarover reeds geschreven is, nog even nader in te gaan op de onlangs getroffen maatregelen, die tot zoo groote onrust hebben geleid in den handel in granen en veevoeder.

De Regeering achtte het wegens de daling der graanprijzen op de internationale markt, noodzakelijk om haar maatregelen ter ondersteuning van de prijzen der Nederlandsche rogge en gerst te versterken. De prijsverhoogende werking, uitgaande van de bij invoer van granen en verwante goederensoorten geheven monopolieheffingen, ten bedrage van in het algemeen f 1.— per 100 kg, was niet meer voldoende om aan de telers dier graansoorten de prijzen te bezorgen, welke de Regeering redelijk acht en aan die telers in uitzicht had gesteld. Ten einde daarin

verbetering te brengen, werd van sommige zijden verhooging der heffingen aanbevolen. Anderen, waartoe ook de organisaties uit den graanhandel behoorden, waarschuwden daartegen. Niet slechts verwachtten zij daarvan voor haar leden ernstige nadeelen, doch zij meenden tevens, dat de verhooging ondoeltreffend zou zijn in dien zin, dat zij niet zou leiden tot de beoogde overeenkomstige stijging der prijzen van de Nederlandsche rogge en gerst boven het wisselende buitenlandsche peil. Vroeger placht die wisselwerking wel te bestaan, doch vooral ten aanzien der rogge kon zij niet meer worden verwacht als gevolg van den overvloed van rogge, waarmee wij in Nederland tegenwoordig te rekenen hebben en de ongunstige vooruitzichten voor den export.

Het standpunt van den handel.

In de plaats van verhooging van monopolieheffingen beval de handel de hervatting aan van het systeem der prijstoelagen, met een herstel der denaturatie van rogge, welk systeem gedurende eenige jaren toepassing heeft gevonden tot den winter van 1936/7, toen wegens de internationale prijsstijging de toeslag niet meer noodig was. Aan de doeltreffendheid van dit middel behoefde niet te worden getwijfeld en de handel zou er weinig nadeel van ondervinden.

Men ziet, dat de handel zich geheel plaatste op den in den aanvang dezer beschouwingen vermelden grondslag. Hij wenschte vermijdbare benadeeling van den handel voorkomen te zien en beval tevens een ander reeds lang uit de ervaring bekend systeem aan, dat doeltreffend zou zijn, zoodat de vermijding van het andere middel niet te kort zou hebben gedaan aan het doel van het landbouwbeleid der Regeering. Dat deze conclusie ook in landbouwkringen is getrokken en zich ook daar voorstanders bevinden van de aanbevelingen van den handel, is een duidelijke aanwijzing voor haar juistheid. Men leze hierover het Overijsselsche Landbouwblad van 18 Augustus.

Verhooging der monopolieheffingen.

De Regeering koos echter de verhooging der monopolieheffingen. Reeds op 4 April ging een algemeene verhooging in met 50 cent per 100 kg en met ingang van 1 Augustus volgde een nieuwe verhooging, die voor rogge en gerst f 1.50, voor ander graan wederom 50 cent bedroeg. Tenslotte vond op 22 Augustus nogmaals een algemeene verhooging van 50 cent plaats. Zoo belangrijk waren deze verhoogingen, dat in het bijzonder na de maatregelen van 1 Augustus een zeer ongewenschte stagnatie en ontwrichting van den graanhandel intrad. De in dienzelfden tijd opnieuw ingetreden daling der buitenlandsche prijzen maakte die stagnatie tot een nog ernstiger nadeel voor den handel, die juist in tijden van prijsschommelingen behoefte heeft aan een rustigen gang van zaken ten opzichte van den afzet.

Zeer ernstige gevolgen had voor den handel ook het feit, dat voor rogge en gerst de heffingen nu f 1.— per 100 kg meer gingen bedragen dan voor ander graan, in het bijzonder maïs. Deze differentiatie leidde in Nederland tot een aanzienlijke wijziging in de onderlinge verhouding der prijzen van gerst en maïs, welke als veevoeder goeddeels onderling verwisselbaar zijn.

Het is duidelijk, dat deze verandering der prijsverhouding alle tot dusverre afgesloten zaken in nog niet gearriveerde of ingeklaarde gerst volledig overhoop wierp. Een sterke ontwrichting van de markt was het gevolg en de geschapen onzekerheid bemoeilijkte zoowel de nieuwe zaken als den afzet van vroeger gedane aankopen in ernstige mate. Alle vroeger reeds gekochte gerst immers werd nu onderhevig aan de verhoogde heffing en daardoor te duur tegenover maïs. Wie dus nog onverkochte gerst had, zou die slechts met een gevoelig verlies kunnen afzetten en dit geldt niet slechts voor importeurs, doch evenzeer voor de talloze binnenlandsche handelaren,

die gerst in koop hadden en nu hun inkoop prijs met f 1.— per 100 kg meer zagen stijgen dan voor maïs.

De voorraadovereenkomsten.

Naast deze ontwrichting en onzekerheid in den handel en naast deze verliezen kwamen nog de gevolgen der met een der regeeringsorganen reeds lang geleden door vele graanhandelaren afgesloten voorraadovereenkomst. Het houden van graanvoorraden is een bedrijf vol onzekerheden en risico's, wanneer men voortdurend kan worden verrast door wijzigingen van monopolieheffingen. Verlaging van deze op den invoer gelegde heffing doet namelijk de waarde van den voorraad dalen en verhooging heeft de omgekeerde werking. Teneinde voor den graanhandelaar die onzekerheid weg te nemen en het enkele jaren geleden nog onrustbarend inkrimpen der in Nederland aanwezige graanvoorraden tegen te gaan, is indertijd de gelegenheid opengesteld om de zoeven bedoelde overeenkomst aan te gaan. Zij houdt hoofdzakelijk in, dat de voorraadhouder bij verlaging van heffing een vergoeding op zijn voorraad uitbetaald krijgt, die overeenkomt met den omvang der verlaging en omgekeerd bij verhooging der heffing een overeenkomstig bedrag te betalen heeft. Talrijke handelaren hebben deze overeenkomst indertijd aangegaan. De betalingsplicht werd als tegenwicht tegen het recht op vergoeding redelijk geacht, omdat tot op dat oogenblik de ervaring geleerd had, dat niet slechts bij verlaging doch ook bij verhooging der heffing, die wijziging zich volledig in den binnenlandschen prijs, ook van het Nederlandsche graan, deed gevoelen. Te dezen aanzien is de toestand nu echter veranderd. De wisselwerking is niet meer aanwezig als vroeger en met name niet voor rogge, omdat daarvan nu in Nederland een zeer overvloedige productie bestaat. Op de Nederlandsche rogge heeft de verhooging met f 2.50 per 100 kg zich in slechts zeer geringe mate doen gevoelen en ook op den prijs der gerst is de uitwerking onvolledig geweest. Gevolg is dat de verkoopwaarde der voorraden niet als voorheen in dezelfde mate gestegen is als de heffing en wie op zijn voorraden moet bijbetalen ingevolge de door hem afgesloten voorraadovereenkomst, heeft een meer of minder groot gedeelte zijner storting als verlies af te boeken. Dat vloeit dan voort uit omstandigheden, welke bij het afsluiten der overeenkomst nog niet bestonden en haar van karakter en strekking hebben doen veranderen. De handel is zich bij zijn klachten op dit punt zeer wel bewust, dat bij de vraag, of de vermelde wisselwerking nog als vroeger bestaat, de daling der buitenlandsche prijzen moet worden geëlimineerd. Ook dan echter is gemakkelijk vast te stellen, dat de wisselwerking voor Nederlandsche rogge en gerst nog slechts nauwelijks of in zeer onvoldoende mate aanwezig is en ook voor sommige ingevoerde artikelen niet meer als vroeger zich voordoet.

De wenschen van den handel.

Hiermede zijn de voornaamste uit de getroffen maatregelen voortgevloeide nadeelen voor den handel kort aangegeven. Het bestek van dit artikel belet mij volledig te zijn, doch wat ik vermeld heb, toont reeds aan, dat den handel zeer ernstige nadeelen en verliezen berokkend zijn. De directe geldelijke verliezen zijn voor velen zoo ernstig, dat zij voor hen als vrijwel ondraaglijk mogen worden aangemerkt.

Wat de handel nu poogt te bereiken is onder meer vergoeding door de Regeering van de hierboven beschreven directe geldelijke verliezen. Zooals op 28 Augustus bekend werd, heeft de minister een onderzoek toegezegd naar de werking der voorraadovereenkomsten alsmede naar de kwestie der verliezen op gerst. Natuurlijk zal de handel de hoop koesteren, dat dit onderzoek leiden zal tot een voor hem bevredigende oplossing.

Verder zou de handel wenschen, dat ook aan zijn bezwaren van meer algemeener aard, voortgesproken

uit de sterke heffingsverhoogingen en uit het nieuw aangebrachte verschil in heffing tusschen gerst en rogge eenerzijds en de andere artikelen anderzijds, wordt tegemoet gekomen. Ten aanzien van de differentiatie in de heffingen wijst hij er nog in het bijzonder op, dat hier geen sprake is van ondoeltreffendheid, doch zelfs van een uitwerking, die tegenovergesteld is aan de beoogde stijging der prijzen van het Nederlandsche graan. Teneinde den overvloed van rogge kwijt te raken en daarvoor dus den teler een redelijken prijs te bezorgen, zal men namelijk onder meer het binnenlandsche verbruik van rogge als veevoeder dienen te stimuleeren. Er zijn veel streken in ons land, waar rogge daartoe niet of weinig wordt aangewend. Men zal, teneinde daarin verbetering te brengen, den prijs der rogge gunstig dienen te doen zijn voor den verbruiker, in vergelijking met den prijs van mais en andere veevoerders. Daarbij past niet een hoogere heffing voor rogge dan voor mais, want zulk een differentiatie, ook al werkt de heffing op de rogge slechts ten deele, zal zich op de verhouding tusschen de prijzen der beide veevoersoorten in omgekeerden zin doen gevoelen en dus het verbruik van rogge juist tegengaan.

Waar het bij onze te groote voorraden rogge juist van zoo uitermate groot belang is, het verbruik te doen stijgen (uitvoer ware nog beter, doch op levendige buitenlandsche vraag valt vooralsnog niet te rekenen), zal het wel noodig worden om maatregelen ter uitbreiding daarvan te nemen. Zal de regeering dan besluiten, de differentiatie weer af te schaffen? En zal zij dan tevens overgaan tot toepassing van het bekende middel van prijstoeslagen, eventueel weder met denaturatie? Het op 21 Augustus vanwege het A.N.P. gepubliceerde communiqué schijnt daarop wel te wijzen, want daaruit blijkt, dat bij verdere eventueel te blijken noodzakelijkheid om de prijzen van het binnenlandsche graan te steunen, aan het toeslagstelsel alle aandacht zal worden geschonken. De handel zou er zeker de voorkeur aan geven, indien reeds nu, ook zonder de aanleiding van opnieuw te blijken behoefte aan steun voor den graanprijs, de differentiatie verdween, de heffingen weder werden verlaagd en opnieuw het middel der prijstoeslagen werd toegepast. In de verwarring, ontwrichting en gevaren van velerlei aard, welke nu voor hem zijn ontstaan, zou dan verbetering worden gebracht.

Slotopmerkingen.

Overigens vraagt men zich af, waarom de regeering eigenlijk tot zoo sterke verhooging der heffingen is overgegaan, waardoor deze op een tot nog toe ongekend hoog peil zijn aangekomen; veel hoger zelfs dan de heffing van f 2 per 100 kg uit een tijd, toen de buitenlandsche graanprijzen veel lager waren dan nu. Waarom is niet door middel van prijstoeslag aan de Nederlandsche verbouwers van gerst en rogge, die een doeltreffende maatregel ten behoeve van die landbouwers zou zijn geweest, tevens voorkomen, dat de veehouders zich beklagen over verhooging van het weder vergrootte verschil tusschen buitenlandsche en binnenlandsche voederprijzen, de handel hevig geschaad wordt en de bakkers zich geplaatst zien voor een verhooging van den prijs, waarvoor zij hun grondstoffen in koop hebben? Opgemerkt zij nog, dat de bakkers vooralsnog meenen den broodprijs niet te kunnen verhoogen en het verlies dus zelf te moeten dragen, doch ongetwijfeld zullen zij trachten, wel degelijk tot hoogere broodprijzen te komen.

Het antwoord op de gestelde vragen is zeer moeilijk te geven. Ongetwijfeld zou voor het financieren der toeslagen het landbouwcrisisfonds over de daartoe benoedigde middelen dienen te beschikken. Zooals echter nog onlangs bekend werd, staat het er met die middelen goed voor. Bovendien zou dan niet zonder meer de sterke verhooging noodig zijn geweest, die nu heeft plaats gevonden en zeker niet de differentiatie der heffingen, die op zichzelf zooveel onrust

heeft verwekt. Ook valt niet aan te nemen, dat van den prijstoeslag is afgezien op den grond, dat daartoe een aantal crisis-ambtenaren weder in dienst zouden dienen te worden gesteld.

Wat daarvan echter ook zij, de nu geschapen toestand is wel zeer moeilijk geworden en wijziging der maatregelen lijkt mij het eenige middel, om uit de impasse te komen. Omtrent eventueele voornemens der regeering op dat gebied is echter niets bekend.

Intusschen duurt de onrust in den graanhandel voort. Te verwonderen is dat niet, want wie zoo hevig benadeeld wordt en zijn bedrijf ten zeerste ziet ontwricht, aanvaardt dat niet zonder protest. Terecht beklagt de handel zich over den voor hem zoo onrustbarenden toestand. Moge de regeering alsnog de noodzakelijkheid inzien om aan zijn vertoogen gevolg te geven.

JAN SCHILTHUIS.

HET ONTWERP VAN WET OP DE SCHIJNAKTE.

Het begrip „schijnakte”.

De Regeering heeft bij Koninklijke Boodschap dd. 7 Juli 1938 een ontwerp van wet ingediend, ten doel hebbende de bestrijding van het euvel der zogenaamde schijnakten. Het ontwerp, of beter gezegd de Memorie van Toelichting, verstaat onder de schijnakte „een akte, waarbij iemand fingiert zijn roerende goederen, die hij overigens als houder voor den verkrijger onder zich houdt, aan een ander — *constituto possessorio* — in eigendom te hebben overgedragen, teneinde deze goederen te onttrekken aan het algemeene verhaalsrecht, dat zijn schuldeischers, krachtens art. 1177 B. W., daarop hebben.” Doel van het ontwerp is de bestrijding van akten, waarbij roerend goed ter onttrekking aan een beslag schijnbaar wordt overgedragen. Men krijgt echter bij het lezen van de Memorie van Toelichting sterk den indruk, dat dit ontwerp daarnaast een ander doel heeft, t.w. de eigendomsoverdracht tot zekerheid, waarbij de overgedragen zaak in handen van den vervreemder blijft, te bestrijden. Ik zal daarom die eigendomsoverdracht tot uitgangspunt van dit opstel nemen.

Pandrecht is niet bestaanbaar op goederen, die onder den schuldenaar blijven. Goederen, die de schuldenaar dagelijks in zijn bedrijf noodig heeft, kunnen dus niet verpand worden. Zij vormen evenwel soms zoo goed als geheel het vermogen van den ondernemer. Heeft deze dan crediet noodig, hetwelk hij niet blanco kan verkrijgen, dan weet men zich te behelpen. Men vestigt op die goederen een zgn. on-eigenlijk pandrecht. De credietnemer draagt den eigendom van de goederen aan den credietgever over en ontvangt ze van deze in bruikleen, ter bewaring, in huur of ten verkoop. Een feitelijke levering aan den credietgever en een in detentie geven door dezen aan den credietnemer vindt dan niet plaats. De eigendomsoverdracht van de goederen geschiedt, zooals dit heet, door een *constitutum possessorium*. Partijen komen overeen, hetzij dat de goederen verkocht en geleverd worden, hetzij dat zij ter fine van zekerheid overgedragen worden aan den credietgever en dat de credietnemer die goederen voortaan als lasthebber, bewaarnemer, bruikleener of huurder voor den credietgever onder zich zal hebben. Betaalt de credietnemer het crediet niet af, dan kan de credietgever zich op de goederen verhalen en met zijn debiteur afrekenen.

Aldus geven aannemers hun materieel in zekerheid, fabrikanten hun inventaris en grondstoffen, winkeliers hun voorraad, schilderijenhandelaren en antiquairs hun schilderijen en antiquiteiten, diamanthandelaren hun diamanten, hoteliers en caféhouders hun inrichtingen en installatiën en inboedels. Om van andere ondernemers en zaken niet te spreken.

Over dat oneigenlijke pandrecht is in de laatste

jaren een uitgebreide literatuur ontstaan ¹⁾, en zelfs nadat de Hooge Raad ²⁾ de geldigheid van dat pandrecht had uitgesproken, gaven de bestrijders geen kamp. Zij bleven betoogen, dat het oneigenlijke pandrecht ongewenschte toestanden in het leven roept. Een hunner bezwaren is, dat het den credietgever misleidt. Het brengt hem in den waan, dat de goederen, die onder den credietzoekende zich bevinden, dezen ook toebehooren.

Dit argument schijnt deugdelijker dan het is. Op den bodem van den credietzoekende kunnen zich een aantal goederen bevinden, waaraan niet zichtbaar is, dat zij anderen toebehooren, goederen, die gene op de meest normale wijze, zonder dat ze tot oneigenlijk pand strekken, in bruikleen, in huurkoop, in bewaring of in commissie heeft gekregen. Voorts zijn er goederen, waarop preferentie rust. 's Rijks Schatkist heeft op alle goederen van den belastingschuldige een voorrang, andere crediteuren hebben een voorrecht op alle of op bepaalde goederen van den debiteur. De preferente vorderingen — men denke aan de belasting — zijn vaak aanzienlijk. Haar bestaan is derden echter zonder meer verborgen. De concurrente vorderingen zijn evenmin zichtbaar. De uiterlijke staat geeft dus geen beeld van den vermogenstoestand van den schuldenaar. Wie, daarop afgaande, crediet zou geven, is veelal gedoemd verlies te lijden. Daarom laat de credietgever, alvorens crediet te verleen, door een accountant dien vermogenstoestand onderzoeken, of ziet hij de balans van den credietnemer in, of neemt hij omtrent dezen-informatiën. Zelfs in den kleinhandel geschiedt dit laatste, waartoe het ontwikkelde informatiewezen in ons land volop gelegenheid biedt. Het is hooge uitzondering, dat de credietgever in de woning, in het kantoor, in de werkplaats, of in de fabriek van een credietnemer den uiterlijken vermogenstoestand in oogenschouw neemt en zonder verder onderzoek crediet verleent. De winkelier beoordeelt soms de credietwaardigheid van een klant naar de buurt of straat, waar deze woont. Maar dan kan hij zich eventueel niet beklagen door de onzichtbaarheid van het oneigenlijk pand misleid te zijn.

Er is tegen het oneigenlijke pand een ernstiger bezwaar. Het werkt bedrog in de hand. Een schuldenaar kan zijn gansche hebben en houden aan een beslag onttrekken door het voor een fictieve schuld in oneigenlijk pand te geven. Onze deurwaarders beweren, dat dit veelvuldig voorkomt. Volgens hen zou het percentage van akten van eigendomsoverdracht door constitutum possessorium, welke als schijnakten zijn aan te merken, tot een bedenkelijke hoogte zijn gestegen ³⁾. Om de juistheid van deze bewering te onderzoeken, zou men hun cijfers moeten kennen en moeten wegen. Tegenover de schijnakten echter staan de reële credieten, door oneigenlijk pand gedekt. Akten, zoodanige credieten betreffende, geteekend door credietnemers, die hun verbintenissen nakomen, krijgt de beslagleggende deurwaarder niet te zien.

Hoe groot de omvang van de reële credieten tegen oneigenlijk pand is, kan men niet zeggen. De credietinstellingen maken veelal bezwaar tegen het verleen van zulke credieten. Zekerheid onder den debiteur immers is bedenkelijk. Indien de debiteur die niet afgeeft, kan de crediteur geen verhaal nemen en moet hij het faillissement van den schuldenaar aanvragen. Ook verduistert deze wel eens de zekerheid, althans de opbrengst daarvan. Daarbij komt, dat de meeste zaken, die tot oneigenlijk pand strekken, geen markt hebben. Men moet daarvoor een

koopert vinden, die ze toevallig kan gebruiken. Dat aannemersmaterieel, die winkelvoorraden, die inventarissen en inboedels brengen weinig op, wanneer de crediteur ze in of buiten faillissement verkoopt. Desniettegenstaande hebben de meeste banken credieten tegen oneigenlijk pand loopen, vooral met den middenstand. Deze kan dat oneigenlijke pandrecht moeilijk missen.

Hoe dit zij, aan de ernst van credietverleening tegen zulk pand mag men niet twijfelen. Heeft niet de Staat f 140.000.000 aan de Duitse industrie geleend, waarvan nog f 88.000.000 ⁴⁾ uitstaat en hoeveel van dat zoogenaamde Tredefina-crediet is door goederen, die in de handen van den debiteur blijven, dus door oneigenlijk pand, gedekt?

Het wetsontwerp.

Het wordt tijd het wetsontwerp in oogenschouw te nemen. Het bestaat uit twee artikelen. Het eerste is een aanvulling van art. 667 B.W. De toevoeging luidt aldus: „De levering van roerende zaken, waarbij deze krachtens overeenkomst blijven onder den vervreemder, als houder voor den verkrijger, geschiedt bij authentieke akte”. Door den eisch van een authentieke akte hoopt de Regeering de schijnakten te voorkomen, althans aanmerkelijk te beperken. Die hoop is niet ijdel. Het is aannemelijk, dat de schijnakten door de aanvulling van art. 667 B.W. worden getroffen. Reële zaken zullen van die bepaling overlast ondervinden, en de kosten van een notariële akte zullen soms een beletsel zijn.

De reële zaken worden voorts sterk belemmerd door het tweede artikel van het ontwerp. Dit artikel bevat een wijziging en een aanvulling van art. 43 F.W. De wijziging: De termijn van 40 dagen wordt tot 90 dagen verlengd; deze termijn is wat lang in een tijd van conjunctuurschommelingen. De aanvulling: Onder de verdachte handelingen, waarover het artikel spreekt, wordt begrepen: „De eigendomsoverdracht van roerende zaken door den schuldenaar, indien deze dezelve na haar levering onder zich heeft gehouden.” Dat wil zeggen: Indien de credietnemer binnen 90 dagen na het verleen van het crediet faillieert, wordt de credietgever vermoed te kwader trouw en met de wetenschap van benadeeling van de overige crediteuren het crediet gegeven te hebben, en loopt hij gevaar, zoo hij dat vermoeden niet ontzenuwt, en tevens de goede trouw van zijn credietnemer niet aantoot, de credietoperatie nietig verklaard te hooren.

Deze aanvulling van art. 43 F.W. zal niet de schijnakte verhinderen, doch vele reële zaken tegenhouden. Al zou het een credietgever niet moeilijk zijn het tegenbewijs te leveren, hij wil zich niet blootstellen aan een proces, waartoe iedere bekwame, ijverige, juridiek-sportieve curator gaarne bereid is, vooral indien hij kosteloos procederen mag.

Het is verwonderlijk, dat de Regeering thans dit ontwerp indient. Men klaagt, en terecht, over de werkloosheid. Men spoort aan tot industrialisatie van ons land, ter bestrijding van die werkloosheid. Men verwacht, in vele kringen eischt men zelfs, dat de banken ruimschoots crediet zullen geven aan handel en nijverheid, om het zakenleven op gang te houden of te brengen. Tegelijkertijd wordt aan de credietgeving een moeilijkheid in den weg gelegd.

Te verwachten gevolgen.

Er is meer.

De Regeering vestigt haar aandacht te sterk op de schijnakte. In den handel echter neemt het constitutum possessorium een belangrijke plaats in. Er worden vooral in den geld- en effectenhandel, dagelijks goederen ter waarde van ettelijke millioenen per con-

¹⁾ Men vindt die literatuur geciteerd in de praeadvies van Losecaat Vermeer en van mij aan de Nederlandsche Juristenvereniging 1928 en in de praeadvies van De Lange en van Meyers aan de Broederschap van Notarissen in Nederland 1936.

²⁾ 25 Januari 1929, W.v.h.R. 11951; 21 Juni 1929, W.v.h.R. 12010.

³⁾ Memorie van Toelichting.

⁴⁾ Zie begroting Financiën voor het dienstjaar 1938.

stitutum possessorium op de meest reguliere wijze overgedragen. Ziehier eenige gevallen:

1. Een handelaar in effecten, bankier of commissiennair, koopt voor een cliënt fondsen en levert die uit eigen voorraad. De handelaren in effecten beschikken over een eigen voorraad courante effecten, waaruit zij zooveel mogelijk aan de cliënten leveren, teneinde deze vlug te bedienen, en dat wel, vóórdat zij de effecten van hun verkoopers hebben ontvangen. De handelaar levert den cliënt de effecten door deze in het depôt van den cliënt te leggen of door ze in onderpand te nemen. Indien de effecten in onderpand genomen worden, vinden er wel beschouwd twee handelingen plaats: 1o. een eigendomsoverdracht constituto possessorio en 2o. een vestiging van pandrecht ten behoeve van den vervreemder door den nieuwen eigenaar; beide handelingen vinden evenwel bij ééne overeenkomst plaats. De bank of commissiennair wordt dus van eigenaar houder; de effecten blijven onder den vervreemder als houder voor den verkrijger.

Hierbij zij opgemerkt, dat buiten beschouwing blijft de vraag, of de commissiennair, dan wel de committent onmiddellijk, eigenaar wordt van de effecten, die aan den commissiennair geleverd worden, wanneer hij een aankooporder heeft uitgevoerd. Neemt men aan, dat de commissiennair in vele gevallen ⁵⁾, zoo niet steeds ⁶⁾, eigenaar wordt, dan kan men zeggen, dat het grootste gedeelte der gekochte effecten constituto possessorio aan de cliënten geleverd wordt. De meeste gekochte effecten immers blijven bij de bank of bij den commissiennair in bewaring of in onderpand, het kleinste deel wordt aan de cliënten door feitelijke afgifte geleverd.

2. Bij inschrijving op een leening, door een bank voor eigen rekening uitgegeven — deze wijze van uitgifte is de meest gebruikelijke — wordt de inschrijver constituto possessorio eigenaar der toegewezen effecten, voor zoover hij de stukken in bewaring of in onderpand bij de bank laat.

3. Een bankier verkoopt schatkistpapier voor eigen rekening en levert de stukken door deze in het depôt van zijn kooper te leggen. De bankier wordt dan van eigenaar houder, bewaarnemer.

4. Een bank, zeg De Nederlandsche Bank of een andere, verkoopt goud, en levert dit door het in het depôt van den kooper, bijv. een Egalisatiefonds of een buitenlandsche bank te leggen. Het goud wordt gearmard, d.w.z. het wordt afzonderd uit den voorraad van de bank en afzonderlijk geadmistreerd ten name van den kooper. De bank wordt van eigenaar, bewaarnemer van het goud.

5. Een handelaar verkoopt goederen, tabak, koffie, kapok, op ceel liggend. Indien hij de ceel in onderpand houdt, of in opdracht van den kooper in bewaring neemt in afwachting van verdere instructies, draagt hij den eigendom van de goederen constituto possessorio over.

Men kan zeggen, dat in alle takken van handel eigendomsoverdracht per constitutum possessorium voorkomt. Ook in den detailhandel. De wijnhandelaar levert het anker wijn door de flesschen voor zijn kooper in zijn kelder ter bewaring te nemen.

In al die gevallen zal de levering, wordt het ontwerp wet, bij authentieke akte moeten geschieden. Men zou kunnen pleiten, dat in de gevallen 1, 2 en 3 die akte niet vereischt wordt, daar art. 667 B.W., eerste lid, alleen van roerende lichamelijke zaken spreekt en voor de levering van effecten, althans van schuldvorderingen aan toonder, art. 668 B.W. een regeling geeft. Evenwel, het voorgestelde lid van art. 667 B.W. luidt algemeen. Onderscheid te maken zou bovendien geen zin hebben. Men loopt ook bij effecten het gevaar van een onttrekking aan een beslag door

een schijnakte, en wel dan, wanneer ze in een safe-loket liggen. In dit geval kan de eigenaar door een akte die effecten overdragen en ze voor den verkrijger onder zich houden in het safe-loket, dat op zijn naam is gehuurd. Er is dus alleszins reden aan het voorgestelde art. 667 B.W., derde lid, een ruime uitlegging te geven en het toepasselijk te verklaren in geval van overdracht van effecten.

Het behoeft geen verder betoog, dat het ontwerp niet ongewijzigd tot wet kan worden verheven. Een oplossing ware misschien de volgende:

Bescherming wordt gezocht tegen schijnakten. Deze akten worden niet in het bedrijf van den vervreemder opgemaakt. Degene die zijn meubelen of zijn winkelvoorraad in eigendom overdraagt om die goederen aan een beslag te onttrekken, handelt niet in zijn bedrijf. Evenals nu art. 1915 B.W. onderscheidt tusschen de schuldbekentenis, die wel en die niet door den schuldenaar in de uitoefening van zijn bedrijf is afgegeven, zou art. 667 B.W. zulk een onderscheid kunnen maken. Slechts de overdracht constituto possessorio buiten de uitoefening van het bedrijf van den vervreemder verricht, zou een authentieke akte vereischen. Verricht de vervreemder de overdracht in de uitoefening van zijn bedrijf, dan kan die akte achterwege blijven. Want deze overdracht is reëel.

Laat de wetgever niet verder gaan dan het doel, dat hij stelt. Indien art. 667 B.W., derde lid, zoude luiden:

„De levering van roerende zaken, waarbij deze krachtens overeenkomst blijven onder den vervreemder als houder voor den verkrijger, geschiedt bij authentieke akte, indien die overeenkomst buiten de uitoefening van het bedrijf van den vervreemder is aangegaan”,

dan zou de schijnakte getroffen worden en de reële handel ongehinderd blijven. Art. 2 van het ontwerp, althans het voorgestelde No. 4 van art. 43 F.W. zou dan overeenkomstig moeten worden gewijzigd, zoo het niet zou kunnen vervallen. H. A. VAN NIEROP.

INVENTARISATIE DER WERKLOOSHEID.

Meermalen is ook in dit blad de aandacht gevestigd op de omstandigheid, dat wij omtrent den omvang en den aard van het werkloosheidsverschijnsel over onvoldoende gegevens beschikken. Hoewel zonder twijfel het materiaal de laatste jaren is uitgebreid en verbeterd, geven toch de belangrijkste statistieken — nl. die der werkloosheidspercentages, betrekking hebbende op de georganiseerde werknemers en die betreffende de aantallen ingeschreven geheel werklozen bij de organen der openbare arbeidsbemiddeling — nog niet datgene wat gezien de 'ongemeene omvang van dit maatschappelijk euvel mag worden verlangd, vooral niet wanneer men ziet dat in landen als Engeland en Duitschland, met relatief geringer werkloosheid dan Nederland, de oriëntatie-mogelijkheden op dit terrein de onze overtreffen.

Deze toestand brengt mede dat wanneer het vraagstuk der werkloosheid hier te lande aan de orde gesteld wordt, men bij de discussie niet uitgaat van de bestaande cijfers, doch dat deze aanstonds zelf discutabel zijn, waarbij valt op te merken, dat de neiging bestaat het statistisch materiaal op uiteenlopende wijze te interpreteren al naar gelang men een intense dan wel een meer beperkte werkloosheidsbestrijding voorstaat.

Het zal dan ook geen verwondering wekken, dat in de kringen van hen, die dagelijks de arbeidsmarkt gadeslaan en tevens in belangrijke mate medewerken aan de statistiek der werkloosheid, nl. de directeuren van de arbeidsbeurzen, besloten werd in een ledenvergadering van de Vereeniging van Nederlandsche Arbeidsbeurzen — welke inmiddels onlangs is gehouden — in een viertal praeadvies de volgende vragen aan de orde te stellen:

„Welk verder onderzoek van omvang, verloop, aard

⁵⁾ Asser-Scholten, Nederlandsch Burgerlijk Recht II, blz. 61; Kist-Visser, Handelsrecht III, blz. 111; Molengraaff, Leidraad, blz. 167.

⁶⁾ Scheltema, W.P.N.R. No. 3462.

en oorzaken van de werkloosheid is voor hare bestrijding noodig?" en

„Welk aandeel dienen de arbeidsbeurzen in dat onderzoek te hebben?"¹⁾

Het zijn deze vragen, welke ook ons in dit artikel zullen bezighouden²⁾. Hoewel daarbij een enkele maal een en ander uit de praeadviezen ter sprake zal komen, ligt het overigens niet in de bedoeling een critische beschouwing omtrent den inhoud hiervan te geven.

* * *

Men zou geneigd zijn op de eerste vraag te antwoorden dat de bestrijding van de werkloosheid hier te lande niet behoeft te wachten op meerdere kennis hieromtrent. De uitlating van den praeadviseur Ir. R. A. Verwey „dat in ons land het publiek zoowel als de wetenschappelijke onderzoekers en practici op het terrein van de werkloosheidsbestrijding over een omvangrijke voorlichting betreffende mate, verloop, aard en oorzaken van de werkloosheid kunnen beschikken" kan in dit verband ten volle worden onderschreven. Het materiaal voor de diagnose, waarover wordt beschikt, moge onvoldoende zijn, de aanwijzingen welke het geeft omtrent de hoofverschijnselen zijn dermate evident, dat bij de werkloosheidsbestrijding de verantwoordelijkheid voor het tijdverlies dat „verder onderzoek" medebrengt, stellig niet aanvaardbaar is.

Het behoeft inmiddels geen betoog, dat zoowel de politiek der werkloosheidsbestrijding als een rationeele werkloozenzorg op een goede statistiek behooren te kunnen bouwen en dat het zaak is dat in de hier gevoelde leemten in zoo kort mogelijken tijd wordt voorzien. Hieronder zal worden nagegaan welke mogelijkheden bestaan om ons op korten termijn de meerdere concrete kennis aangaande het werkloosheidsverschijnsel te verschaffen.

Aan welke voornaamste eischen moet de werkloosheidsstatistiek voldoen? Deze vraag kan op eenvoudige wijze beantwoord worden. Zij moet ons op gezette tijden:

1e. omtrent den omvang der werkloosheid inlichten, door ons althans ten naaste bij het totaal aantal werklozen in de verschillende gebieden te geven,

2e. inzicht verschaffen in den aard der werkloosheid door over de voornaamste kenmerken van de werkloze personen licht te doen opgaan.

* * *

1e. Om den totalen omvang der werkloosheid te leeren kennen — welke ons niet bekend is, omdat niet alle werklozen bij de arbeidsbemiddelingsorganen ingeschreven zijn — staat uiteraard allereerst de mogelijkheid open van een werklozentelling van huis tot huis, zooals deze het vorige jaar in België werd gehouden. Een zoodanige telling, vooral indien zij onder Rijksleiding door de arbeidsbeurzen gehouden zou worden, zou ongetwijfeld een inzicht in de werkloosheid ten tijde van de telling kunnen geven. Wanneer men evenwel bedenkt, dat een dergelijke kostbare telling, die tweemaal gehouden dient te worden, nl. eenmaal in den winter en eenmaal in den zomer, tenslotte niet meer dan een momentopname geeft en dus geen blijvende verbetering van de werkloosheidssta-

¹⁾ Tijdschrift van den Nederlandschen Werkloosheidsraad, Mei 1938. De prae-adviezen zijn uitgebracht door de heeren S. Buys, Ambtenaar bij het Departement van Sociale Zaken, J. de Kanter, Secretaris resp. van de afd. Rotterdam van den Metaalbond en van de Vereniging „De Ambachtsschool", J. Veldman, tweede voorzitter van het R.K. Werkliedenverbond in Nederland en Ir. R. A. Verwey, Directeur van den Rijksdienst der Werkloosheidsverzekering en Arbeidsbemiddeling.

²⁾ Onze beschouwingen hebben geen betrekking op de inventarisatie van de jeugdwerkloosheid. De jeugdregistratie, die zich hier te lande thans ontwikkelt en die zoowel de werkende als de werkloze jeugd omvat, wordt meer en meer als een afzonderlijk onderwerp beschouwd. In het praeadvies van den heer J. Veldman wordt hieraan vooral aandacht besteed.

tistiek teweeg brengt, dan is het duidelijk, dat naar andere middelen gezocht zal moeten worden om het begeerde doel te bereiken³⁾. Het blijft inmiddels alle overweging waard in enkele gemeenten van uiteenloopend karakter een dergelijke telling te doen houden, aangezien hiervan toch ongetwijfeld een belangrijke bijdrage tot ons inzicht in het verschijnsel, dat men als onzichtbare werkloosheid pleegt aan te duiden, mag worden verwacht.

Een tweede mogelijkheid den omvang van de werkloosheid beter dan tot nu toe te leeren kennen, is gelegen in de invoering van het arbeidsboekje. Zooals bekend mag worden verondersteld, wordt in het Voorontwerp van de Werkloosheidswet, ten behoeve van de contrôle op de aanspraken der verzekerden, in deze invoering voorzien. In dit Wetsontwerp is o.m. ten aanzien van deze arbeidsboekjes in artikel 87 nadrukkelijk bepaald, dat een werkgever, die een arbeider in zijn dienst neemt, die geen arbeidsboekje kan overleggen, of die een arbeider, wiens boekje hij niet in zijn bezit heeft, laat werken, strafbaar is.

„Voor den arbeider ligt in de weigering van den werkgever om hem in dienst te nemen of te laten werken, als hij geen arbeidsboekje heeft, een prikkel om te zorgen, dat hij een zoodanig document in zijn bezit heeft" (Memorie van Toelichting).

In de statistische literatuur geldt welhaast als wet, dat de hoop van den statisticus op de invoering van de verplichte werkloosheidsverzekering gevestigd moet zijn. Inderdaad zal hierdoor een vrijwel volledig inzicht niet alleén in de werkloosheid doch bovendien in de werkgelegenheid ten aanzien van alle categorieën werknemers, die onder de wettelijke regeling vallen, kunnen worden verkregen. Men dient hierbij evenwel niet uit het oog te verliezen dat de invoering van het arbeidsboekje zonder bezwaar aan de werkloosheidsverzekering vooraf kan gaan⁴⁾. Doch zelfs indien men tot een dergelijk vervoegd invoeren van het arbeidsboekje overging, ook dan nog zou hiermede geruimen tijd gemoeid zijn. Wij zullen dus hebben na te gaan of niet door vooruit te loopen op de zoozeer gewenschte arbeidsboekjes ons doel op korter termijn bereikbaar is.

Richte zich daartoe thans onzen blik naar het cijfermateriaal dat de arbeidsbeurzen,⁵⁾ verstrekken.

³⁾ Technische moeilijkheden zijn aan de werkloozentelling verbonden, niet alleen omdat het vaststellen van de teleenheid, den werkloze niet zonder bezwaren is, doch vooral omdat, indien men omtrent de getelde werklozen een aantal betrouwbare gegevens wenscht, de eischen, welke aan de critische scholing en aan de ervaring in het enquête-werk van de tellers gesteld zouden moeten worden, zoo hoog zijn, dat slechts weinigen hiernaan zullen voldoen. Eenige moeilijkheden welke tellers ondervonden bij een werkloozentelling vindt men beschreven in Dr. A. C. de Vooys: „Een werkloozentelling in 1940?", Tijdschrift van den Nederlandschen Werkloosheidsraad, November 1937.

⁴⁾ In „Methods of Statistics of Unemployment", uitgave van het Internationaal Arbeidsbureau, lezen wij (blz. 11): „Two different statements, forming a vicious circle, have long prevailed in this domain: the dilemma being as follows. Either (1) the best continuous source of statistical information will be provided by a system of compulsory insurance; or (2) a system of compulsory unemployment insurance can only be established when reliable statistical data for calculating the risks involved are available". Door een vervoegde invoering der arbeidsboekjes zou dit dilemma kunnen worden vermeden. De eenige basis hier te lande voor de premieberekening vormen thans de geldelijke uitkomsten van het Werkloosheidsbesluit 1917.

⁵⁾ Waar in dit artikel de woorden beurs of arbeidsbeurs gebruikt worden, is niet het beperkte wettelijke begrip arbeidsbeurs bedoeld, doch eenvoudig een gemeentelijk arbeidsbemiddelingsorgaan, ongeacht de wettelijke benaming. De arbeidsbemiddelingswet kent nl. gemeentelijke arbeidsbeurzen en gemeentelijke agentschappen der arbeidsbemiddeling. De eerste, die, behoudens ontheffing, in gemeenten met 15.000 of meer inwoners gevestigd moeten zijn, hebben een directeur, wiens eenige of voornaamste taak

Het lijkt geen twijfel dat deze instellingen een belangrijk deel der werklozen in Nederland in hare registers hebben ingeschreven. Zoowel door de sterke toeneming der groote massa gesteunden, — hieronder worden in dit artikel mede verstaan zij die uit een werklozenkas trekken, alsmede zij die in werkverschaffing werken — die ingeschreven moeten zijn, als door de toeneming van hen die niet gesteund zijn, doch op de arbeidsbemiddeling van de instelling hopen, is de registratie de laatste jaren sterk uitgebreid. Ir. R. A. Verwey schat in zijn praeadvies, dat „ware de mate van inschrijving bij de beurzen in 1937 gelijk aan die in 1930 gebleven, dan zou men niet gemiddeld 368.900 doch mogelijk slechts rond 250.000 ingeschrevenen geregistreerd hebben.”

Evenwel zijn thans nog stellig niet allen, wier werkloosheid ons ter harte moet gaan, ingeschreven. Hoe groot deze onzichtbare werkloosheid is laat zich slechts schatten en voor dergelijke schattingen bestaan uitermate weinig concrete aanknooppunten. Plaatselijk loopt daarenboven de verhouding van den omvang van deze onzichtbare werkloosheid tot den omvang van de bij de bemiddelingsinstituten geregistreerde werkloosheid ongetwijfeld sterk uiteen. Deze verhouding zal onder meer beheerscht worden door twee omstandigheden:

Ten eerste zullen in een gemeente met een zeer goed geoutilleerd en actief bemiddelingsorgaan wellicht relatief weinig werklozen zijn die het niet van voldoende belang achten om zich te laten inschrijven. Daarentegen mag men in de gemeenten, waar het bemiddelingsorgaan nagenoeg niet anders doet dan registreeren van gesteunden — en van die gezinsleden van gesteunden, die zich moeten laten inschrijven — niet anders verwachten dan dat zoo goed als alle niet tot inschrijving verplichte werklozen onzichtbaar zullen zijn.

Ten tweede speelt het verschil in welvaartspeil in de onderscheidene gemeenten ongetwijfeld een rol van beteekenis. Het is aannemelijk, dat er verscheidene gemeenten zijn, waar dit peil zoodanig laag is, dat de werkenden bij werkloos worden onmiddellijk nagenoeg allen uit de werklozenkassen trekken of in den steun komen en daardoor ingeschreven behooren te zijn. De onzichtbare werkloosheid is in dergelijke gemeenten van geringe beteekenis. Doch anderzijds zullen in de meer welvarende gemeenten volkomen andere verhoudingen kunnen bestaan.

Om nu tot registratie ook van de onzichtbare werklozen te komen schijnt van een landelijke propaganda voor vrijwillige inschrijving thans weinig heil te verwachten. Hoewel daarmee hier en daar ongetwijfeld nog wel eenig resultaat bereikt zou kunnen worden, belooft in alle gevallen waar inschrijving den werklozen geen kansen van beteekenis biedt deze propaganda een gering succes. Een deel van hen zal, wanneer pers en vakorganisaties aan de propaganda, medewerken, wellicht bereid zijn zich één maal te laten inschrijven, doch het onderhouden van de inschrijving zal men van hen niet kunnen verlangen, zoodat het beoogde doel, n.l. blijvende kennis der nu onzichtbare werkloosheid, niet wordt bereikt.

Zonder het opleggen van eenige wettelijke verplichting zal het niet mogelijk blijken den totalen omvang der werkloosheid, voor zoover daarvan de kennis voor ons van belang is, bij de arbeidsbemiddelingsorganen te registreeren. Nu zullen bij het opleggen van wettelijke verplichtingen twee wegen naar ons gevoelen

is leider van de beurs te zijn. Het aantal van gemeentewege ingestelde arbeidsbeurzen in Nederland bedraagt 82, voor het overige geschiedt de arbeidsbemiddeling door gemeentelijke agentschappen. Het overgrootste deel van het aantal gemeenten in Nederland beschikt dus over een dergelijk agentschap. Tenslotte is het Rijk in 43 districten verdeeld. In ieder district is een districts-arbeidsbeurs, o.m. belast met de intercommunale arbeidsbemiddeling binnen het district; deze taak wordt door den Minister opgedragen aan een gemeentelijke arbeidsbeurs in het district.

ten stelligste gemeden moeten worden. Ten eerste zal men niet die werklozen, die tot nu toe vrij waren, zich al dan niet te laten inschrijven, de verplichting hiertoe moeten opleggen. De heer S. Buys, die in zijn praeadvies aan den weg van verplichte inschrijving voor alle werklozen uiteindelijk de voorkeur geeft, geeft aanstonds toe, dat er zeer ernstige bezwaren zijn. Wij achten deze welhaast onoverkomelijk. Ook daar gelaten de vraag van de toelaatbaarheid en die der wenschelijkheid van het opleggen van een dergelijke plicht, achten wij de moeilijkheden verbonden aan de interpretatie van wie al dan niet werkloos zijn — ook al heeft men hiervoor nog zoo'n goede definitie gevonden — en de contrôle op de naleving der verplichting zoo groot, dat wij het effect van den maatregel zeer gering waardeeren.

De andere weg n.l. den werkgevers te verplichten voortaan de bemiddeling der beurzen in alle gevallen, dat zij personeel noodig hebben, in te roepen, hetwelk dan tot gevolg zou hebben, dat alle werknemers, die werk begeeren, de beurs noodig zouden hebben, brengt naar ons gevoelen evenzeer een onaanvaardbaren inperking mede van de mogelijkheden, die werkgevers en werknemers thans bezitten om vrijelijk tot elkaar te komen langs de vele wegen die hiervoor bestaan.

Geen van deze bezwaren schijnt evenwel verbonden aan het, in volkomen analogie met het reeds genoemde artikel 87 van het Ontwerp-Werkloosheidswet strafbaar stellen van den werkgever, die een arbeider in zijn dienst neemt, die geen bewijs van inschrijving bij een orgaan der openbare arbeidsbemiddeling kan overleggen, tenzij uiteraard het nieuwe dienstverband onmiddellijk of nagenoeg onmiddellijk op een vorig dienstverband aansluit of wel zich eenige andere, nauwkeurig wettelijk vast te leggen, omstandigheden voordoen.

Ziehier een weg, die mede kan brengen, dat zij, die een betrekking begeeren en zich tot nu toe niet bij de arbeidsbemiddelingsinstituten lieten inschrijven, dit wel zullen gaan doen.

Hier is geen sprake van moeilijke kwesties over de vraag wie al of niet werkloos zijn, die onafscheidelijk aan de verplichte inschrijving verbonden zouden zijn. Hier is geen contrôle noodig anders dan op naleving van de bepaling door de werkgevers, welke contrôle zeer vergemakkelijkt kan worden door den werkgever te verplichten bij indiensttreding van den werknemer het bewijs van inschrijving in te zenden aan het orgaan der arbeidsbemiddeling, door hetwelk het is afgegeven en het hiervoor te ontvangen regu gedurende een bepaalden tijd te bewaren. Hierdoor is tevens een prompte afmelding van hen, die werk gevonden hebben, verzekerd⁶⁾.

Deze maatregel zou bedoeld zijn vooruit te loopen op de invoering van het arbeidsboekje en legt stellig geen zwaarder verplichtingen op de werkgevers of werknemers dan dit arbeidsboekje zou doen, terwijl hij het voordeel biedt op korten termijn doorvoerbaar te zijn, daar hij zich niet zooals de invoering van het arbeidsboekje over alle werknemers uitstrekt, doch slechts over het werkloze deel hiervan, waarvan bovendien een groot deel al geregistreerd is. Wenscht men, om redenen van practischen aard bepaalde categorieën werknemers, bijv. academici, huishoudelijk personeel, buiten de regeling te laten, dan bestaat hier tegen uiteraard niet het minste bezwaar.

Afgezien van een overgangstijd⁷⁾ noodig om den

⁶⁾ Tot nu toe behoorde de werknemer na het vinden van werk dit bewijs in te zenden.

⁷⁾ In den eersten tijd zal het voorkomen dat werknemers die werk gevonden hebben zich in allerijl laten inschrijven om den werkgever het bewijs van inschrijving te kunnen overhandigen. Doch vooral wanneer aan den te nemen maatregel op ruimen schaal bekendheid wordt gegeven, en dit op gezette tijden herhaald wordt, zal de gedachte, dat het nu eenmaal noodig is ingeschreven te zijn indien men werk verlangt, gauw genoeg postvatten.

nieuwen toestand te bereiken, mogen wij aannemen, dat op deze wijze de werkloosheid, die wij moeten kennen, ons ook bekend zal worden. Immers ook bij het verlangen de totale werkloosheid te leeren kennen moeten wij ons laten leiden door praktische maatstaven. Want al hebben wij in het voorafgaande gemakshalve de aanduidingen „totale werkloosheid” en „onzichtbare werkloosheid” herhaaldelijk zonder meer gebruikt, in werkelijkheid zijn deze begrippen niet dermate vast omlind en stellig niet op een zoodanig eenvoudige wijze quantitatief meetbaar, dat zij een door praktische overwegingen ingegeven, theoretisch tevens verantwoorde, begrenzing zouden kunnen ontberen. Waar deze grens te trekken? De Staatscommissie van 1909, welke de werkloosheid bestudeerde, vond als definitie van den werklooze „Hij, die tot werken geschikt en bereid is, doch door gebrek aan arbeid daartoe niet in staat is en hierdoor de arbeidsmarkt belast”. Laten wij de geschiktheid, welke zich bij de inventarisatie toch niet aanstonds laat vaststellen, even buiten beschouwing, dan biedt ons deze definitie een goed uitgangspunt. De hierboven uiteengezette maatregel beoogt nu hen die de arbeidsmarkt belasten ook te registreren, hun begeerte naar arbeid aan ons bekend te maken. Wie daarnaast niet werkt, om welke reden dit ook zijn moge, valt niet binnen onzen gezichtskring, alvorens hij zijn bereidheid tot arbeiden door registratie van zijn werkloosheid demonstreert, tot welke handeling hem dan door den hier voorgestelden maatregel een sterken prikkel zal zijn gegeven.

Bij ons verlangen de totale werkloosheid te leeren kennen dienen wij deze begrenzing te aanvaarden en moeten wij verzoend zijn met de gedachte dat een onzichtbare werkloosheid⁸⁾ ook dan zal blijven bestaan.

Doch legt hij, die de werkloosheid ter harte gaat, zich deze beperking op, dan mag hij ook verlangen dat wat zichtbaar behoort te zijn, dit inderdaad ook is en dat ten spoedigste de maatregelen genomen worden om zulks te bereiken. De gemeenschap kan zich met de huidige globale gegevens omtrent den omvang van een dergelijk maatschappelijk euvel als de werkloosheid niet tevreden stellen, evenmin als zij dit zou kunnen doen indien een veelvuldig voorkomende ernstige ziekte de gezondheid van haar leden beïnvloedde.

2e. Belangrijker evenwel nog dan naar den omvang schijnt het de werkloosheid naar den aard te onderkennen. De statistiek dient de mogelijkheid te bieden het werkloosheidsverschijnsel te analyseeren door de kenmerken der werklooze personen op overzichtelijke wijze te doen kennen. Hoe oud zijn zij, hoe lang zijn zij werkloos, hoe is het met hun geschiktheid gesteld? Deze vragen en andere kan onze statistiek slechts fragmentarisch beantwoorden. Hoezeer zouden wij reeds gebaat zijn indien wij de verschillende kenmerken der thans geregistreerde werkloozen wisten! Over deze kenmerken in een volgend artikel.

GLASZ.

⁸⁾ Hoe onbepaald dit begrip „onzichtbare werkloosheid” is, leert ons het werk van Dr. W. Hemmen: „Die unsichtbaren Arbeitslosen”, alsmede diens artikel: „Nochmals die Arbeitslosenstatistik” (Allgemeines Statistisches Archiv 26 Bd. 4 Hft. 1937, blz. 418). Wij citeeren uit dit laatste: „Es soll nämlich auf das Problematische in der ganzen Fragestellung nach den unsichtbaren Arbeitslosen hingewiesen werden. Nicht nur alle Methoden der statistischen Erfassung sind mangelhaft und führen nur zu Annäherungswerten, das steht ausser Zweifel; nein, auch die Frage nach den u. A. selbst ist, wenn man sie etwas näher beschaut, durchaus nicht eindeutig. Und zwar sind es zugrundeliegenden Begriffe, mit deren Inhalt auch der Erkenntniswert der zahlenmäßigen Ergebnisse schwankt. Je nachdem, was ich unter „arbeitslos”, „beschäftigt”, „Arbeitnehmer”, „Selbständiger” verstehe, oder wo ich die Grenze, zische zwischen „konjunkturellen” und „strukturellen” Wandlungen in der sozialen Schichtung, musz ich andere Wege der Untersuchung einschlagen, andere Gruppen bilden und so zu anderen Ergebnissen gelangen”.

DE WERELDHANDELSVLOOT.

De momenteele situatie.

De ten vorige jare weder begonnen uitbreiding van de wereldvloot zet zich blijkens het onlangs verschenen jaarboek van Lloyd's Register in versneld tempo voort; een vergelijking met de voorafgaande jaren geeft het volgende beeld:

	Stoom- en motorschepen	Zeilschepen	Totaal	Vermeerdering of vermindering bij voorafgaand jaar
In B.R.T.				
30 Juni 1931	68.721.801	1.408.232	70.131.040	+ 523.396
30 „ 1932	68.368.141	1.366.169	69.734.310	— 396.730
30 „ 1933	66.627.524	1.292.661	67.920.185	— 1.814.125
30 „ 1934	64.357.792	1.218.820	65.576.612	— 2.343.573
30 „ 1935	63.727.317	1.158.655	64.885.972	— 690.640
30 „ 1936	64.004.885	1.058.758	65.063.643	+ 177.671
30 „ 1937	65.271.440	1.014.584	66.286.024	+ 1.222.381
30 „ 1938	66.870.151	976.360	67.846.511	+ 1.560.487

Deze uitbreiding laat zich gemakkelijk verklaren uit de opleving van het scheepvaartbedrijf in het jaar 1937 en de noodzakelijkheid voor tal van reederijen om den achterstand in de vernieuwing van de vloot, waartoe de depressiejaren genoopt hadden, in te halen. Onderstaande cijfers geven dan ook een duidelijk bewijs van de groote bedrijvigheid in de scheepsbouwrijverheid gedurende de laatste 2 jaren:

	In aanbouw B.R.T.	Te water gelaten B.R.T.	Op stapel gezet B.R.T.
1e kwartaal 1933..	740.944	92.733	141.099
1e „ 1934..	1.079.171	86.102	461.060
1e „ 1935..	1.269.534	279.253	321.667
4e „ 1935..	1.543.153	358.536	587.212
1e „ 1936..	1.820.114	396.676	584.639
2e „ 1936..	1.951.005	466.812	672.774
3e „ 1936..	2.111.437	515.933	687.052
4e „ 1936..	2.251.221	684.486	711.104
1e „ 1937..	2.452.051	478.650	736.346
2e „ 1937..	2.882.860	720.306	964.843
3e „ 1937..	2.902.345	675.710	648.342
4e „ 1937..	2.900.184	774.029	713.650
1e „ 1938..	2.894.696	626.334	607.932
2e „ 1938..	2.826.902	848.180	715.540

De toeneming van de te water gelaten tonnage gedurende de laatste jaren was als volgt:

1933.....	489.016 B.R.T.
1934.....	976.419 „
1935.....	1.302.050 „
1936.....	2.117.924 „
1937.....	2.690.580 „
1e halfjaar 1938.....	1.474.514 „

De cijfers, aangevende de vermindering van de vloot door verloren gaan of slooping van tonnage, liepen daarentegen regelmatig terug:

1933..	2.733.458 B.R.T., waarvan gesloopt 2.413.189 B.R.T.
1934..	2.071.662 „ „ „ 1.740.895 „
1935..	1.421.006 „ „ „ 1.151.278 „
1936..	1.358.639 „ „ „ 993.904 „
1937..	1.025.584 „ „ „ 587.823 „

Hieruit volgt, dat de nieuwe aanbouw niet slechts tot vervanging van oude schepen, doch tevens in belangrijke mate tot uitbreiding van tonnage heeft gestrekt.

De tankschepen hebben in deze uitbreiding wederom een zeer groot aandeel; de tanktonnage steeg in de periode Juli 1937/Juli 1938 met 758.540 B.R.T. of ongeveer de helft van de totale vermeerdering van de wereldvloot in dit tijdvak. De totale tankvloot (schepen boven 1000 tons) bedraagt thans 10.715.680 B.R.T. of bijna 16 pCt. van de wereldvloot. Engeland bezit hiervan 2.6 millioen ton, de Ver. Staten 2.7 mill. ton, Noorwegen 1.9 mill. ton; Nederland komt op de 4de plaats met 561.946 B.R.T. tankruimte. Dat deze uitbreiding nog geenszins tot staan gekomen is, doch integendeel steeds groteren omvang aanneemt, blijkt uit de volgende cijfers:

Tanktonnage in aanbouw.

1e kwartaal 1936	600.896	B.R.T.
4e " 1936	652.202	"
1e " 1937	689.838	"
2e " 1937	735.612	"
3e " 1937	729.049	"
4e " 1937	768.931	"
1e " 1938	865.167	"
2e " 1938	926.510	"

De optimistische verwachtingen, welke vorig jaar in scheepvaartkringen heerschten en het plaatsen van bouworders volkomen rechtvaardigden, hebben thans weer plaats gemaakt voor tegenovergestelde gevoelens. De vraag naar scheepsruimte is in de laatste maanden sterk gedaald; het vrachtindexcijfer van de Chamber of Shipping (1929 = 100), waarvan het jaargemiddelde over 1937: 131.5 bedroeg, daalde van 103.5 in Januari 1938 tot 90.0 in Juli 1938. Hielden de minimumvrachtschema's de vrachten niet eenigszins op peil, dan zou dit cijfer ongetwijfeld nog belangrijker lager zijn, want op de vrachtenmarkt is het zeer stil geworden. Weliswaar zijn voor een groot deel de mislukte oogsten in Zuid-Amerika en de gunstige oogstresultaten in Europa de oorzaak van de zeer geringe vraag naar scheepsruimte — een oorzaak, welke uiteraard slechts een tijdelijk karakter draagt —, doch er zijn voldoende aanwijzingen, dat ook in het algemeen het wereldhandelsverkeer zich in dalende richting beweegt. Het goederenvervoer door het Suezkanaal gedurende de eerste zes maanden van 1938 bedroeg 14.390.000 ton tegen 16.420.000 ton in de overeenkomstige periode van het voorafgaande jaar; het scheepvaartverkeer gedurende het eerste halfjaar daalde van 18.546.000 N.R.T. in 1937 tot 17.170.000 N.R.T. in 1938. Ook het verkeer door het Panamakanaal is teruggelopen en wel tijdens de eerste 6 maanden van het jaar van 14.3 miljoen ton in 1937 tot 13.8 miljoen ton in 1938 wat de netto-tonnage betreft en van 14.9 miljoen ton in 1937 tot 13 miljoen ton, wat het goederenvervoer aangaat.

Het indexcijfer van den Volkenbond, aangevende het kwantum van den wereldhandel (1929 = 100), dat in het eerste kwartaal van 1937: 91.8 bedroeg en in het vierde kwartaal van dat jaar: 100, werd voor het eerste kwartaal van 1938 geschat op 88; ook deze cijfers wijzen dus op achteruitgang.

Toch schijnt het voorbarig thans reeds weder met verontrusting den groei van de wereldvloot gade te slaan. De opgelegde tonnage wordt voor Augustus 1938 geschat op ongeveer 3.220.000 B.R.T. of nog geen 5 pCt. der wereldvloot, waarbij te bedenken is, dat 1.35 miljoen ton hiervan bestaat uit onbruikbare Amerikaanse schepen, die geleidelijk worden gesloopt; een betrekkelijk matige opleving van het handelsverkeer zou dus waarschijnlijk alle schepen weer in de vaart kunnen brengen. Dat dan tevens het scheepvaartbedrijf op gezonde basis is gebracht, is hiermede nog niet gezegd. Nog onlangs heeft de heer Zaalberg te dezer plaatse gewezen op verschillende andere factoren, die tot zorgen aanleiding kunnen geven ¹⁾.

¹⁾ Zie „Toenemende Scheepvaartzorgen” E.-S.B. dd. 17 Augustus jl.

Verdeeling der vloot over de nationaliteiten.

In het aandeel van de vlaggen in de wereld (stoom- en motortonnage) kwamen enkele wijzigingen, zonder dat de rangorde echter werd verstoord, zooals uit de aan den voet dezer bladzijde opgenomen tabel blijkt.

Opmerkelijk is de sterke toeneming der Japansche vloot met 531.600 tons; voorts zijn o.a. vooruitgegaan Duitschland met 307.000 ton, Noorwegen met 266.000 ton, Gr.-Britannië met 237.000 ton en Nederland met 221.000 ton.

Daarentegen is de Amerikaansche vloot vermindert met 421.000 tons. Ondanks de ingrijpende staatsbemoeienis blijft de Amerikaansche scheepvaart een noodlijdend bestaan voeren; waaromtrent de door de United States Maritime Commission aan het Congres onlangs uitgebrachte rapporten geen twijfel laten; de Amerikaansche tonnage, die in de internationale vaart mededingt is trouwens, indien men rekening houdt met de omvangrijke tanktonnage en het zeer groote aantal schepen, dat uitsluitend in de voor de Amerikaansche vlag gereserveerde kustvaart em-plooi vindt, van minder betekenis dan de absolute cijfers, die Amerika de tweede plaats bezorgen op de ranglijst der zeevarende naties, zouden doen vermoeden.

Herhaaldelijk wordt den laatsten tijd de belangstelling van de Engelsche publieke opinie gevraagd voor het sterk teruggelopen aandeel van de Britsche vlag in de wereldvloot, dat tot verontrusting aanleiding zou geven. Bedroeg het percentage in 1914 nog 41 pCt. of met de Dominions meegerèkend 45 pCt., thans is dit percentage gedaald tot 26 pCt. of 30 pCt. voor het geheele Britsche Rijk. Een absolute achteruitgang van de Britsche tonnage heeft evenwel in den loop der jaren niet plaats gevonden; deze bedraagt thans voor het geheele Rijk 20.710.000 B.R.T. of 195.384 tons meer dan in 1914; het aantal schepen is echter vermindert van 10.123 in 1914 tot 9.061 in 1938. In geval van oorlog mag hierin een gevaar voor een land, dat zoo afhankelijk van zijn overzeesche verbindingen is, gezien worden, economisch beschouwd is er geen reden andere landen het recht op een grooter aandeel in de wereldscheepvaart, dan zij vóór den wereldoorlog bezaten, te ontzeggen.

* *

De omvang van de Nederlandsche vloot is sinds het vorige jaar met 8 pCt. gestegen en thans zeer dicht de grootte van de Fransche vloot genaderd. Vergeleken met het jaar 1931; toen de Nederlandsche tonnage haar hoogtepunt bereikte, is de achterstand echter nog ruim 8 pCt.; de helft der vermeerdering van de thans verstreken jaarperiode Juli 1937/Juli 1938 bestaat uit tankschepen. Wordt de tankruimte niet medegerekend, dan is onze koopvaardijvloot nog 18 pCt. kleiner dan in 1931. In het bijzonder de trampvloot heeft sinds de crisis nauwelijks vernieuwing of uitbreiding ondergaan.

De krachtige aanbouw van nieuwe schepen in de laatste jaren komt tot uiting in het sterk gestegen percentage van de Nederlandsche schepen, die jonger

	1925		1930		1935		1937		1938	
	B.R.T.	% wereldvl.	B.R.T.	% wereldvl.	B.R.T.	% wereldvl.	B.R.T.	% wereldvl.	B.R.T.	% wereldvl.
Gr.-Britannië en Ierland	19.304.670	30,9	20.321.920	29,8	17.298.432	27,1	17.436.207	26,3	17.675.404	26,4
Ver. Staten (zeeschepen)	11.931.562	19,1	10.645.730	15,6	9.664.665	15,2	9.346.988	14,1	8.936.465	13,4
Japan	3.919.807	6,2	4.316.804	6,3	4.085.650	6,4	4.475.110	6,8	5.006.712	7,5
Noorwegen	2.618.445	4,1	3.663.237	5,3	3.966.719	6,2	4.346.732	6,6	4.613.175	6,9
Duitschland	3.006.270	4,8	4.199.096	6,1	3.693.298	5,8	3.927.916	5,9	4.231.657	6,3
Italië	2.930.836	4,8	3.261.922	4,8	2.838.354	4,5	3.174.089	4,8	3.258.992	4,9
Frankrijk	3.379.645	5,3	3.470.591	5,1	2.989.386	4,7	2.843.688	4,3	2.880.783	4,3
Nederland	2.587.789	4,1	3.079.000	4,6	2.553.776	4,0	2.630.802	3,9	2.852.012	4,3
Griekenland	894.542	1,4	1.390.899	2,0	1.711.165	2,7	1.855.435	2,7	1.889.269	2,8
Zweden	1.253.900	2,0	1.594.313	2,3	1.540.890	2,4	1.494.432	2,3	1.571.054	2,3
Denemarken	1.021.617	1,6	1.071.521	1,6	1.098.648	1,7	1.117.512	1,7	1.129.556	1,7
Spanje	1.142.924	1,9	1.207.093	1,8	1.164.271	1,8	1.043.715	1,6	947.963	1,4

dan 5 jaar zijn; dit percentage bedroeg resp. in 1936 8.9 pCt., in 1937 12.3 pCt., thans 19.1 pCt.

Hieronder volgt een vergelijkend overzicht van den leeftijdsopbouw der voornaamste vloten:

	Minder dan 5 jaar	5-10 jaar	10-15 jaar	15-20 jaar	20-25 jaar	25 jaar en ouder
Wereldvloot	12,9	13,0	14,9	27,0	12,5	19,7
Engeland	18,0	15,2	23,6	22,4	11,3	9,5
Ver. Staten (zeeschepen) ..	4,1	6,3	4,2	57,2	17,5	10,7
Japan	23,6	11,2	6,8	25,9	15,8	16,7
Noorwegen	21,9	24,2	16,8	16,6	9,6	10,9
Duitschland	17,0	10,7	21,1	31,9	5,8	13,5
Frankrijk	11,0	17,9	10,8	35,9	12,2	12,2
Italië	1,0	9,9	18,2	26,4	15,6	28,9
Nederland	19,1	20,1	16,7	26,4	9,8	8,0
Griekenland	3,1	1,2	2,7	22,8	28,2	42,0
Zweden	13,7	12,5	15,4	18,9	9,9	29,6
Denemarken	13,8	19,7	18,7	24,0	10,3	13,6

Opmerkelijk zijn de lage percentages voor moderne schepen in de landen, die de scheepvaart zwaar subsidieeren, zoals Frankrijk, waar de klasse van schepen, minder dan 5 jaar oud, 11 pCt. van het totaal uitmaakt, de Ver. Staten, waar dit percentage 4.1 pCt. en Italië, waar dit slechts 1 pCt. bedraagt. Zooals uit den snellen groei der Japansche vloot te begrijpen valt, is het percentage in dit land zeer hoog, nl. 23.6 pCt., het hoogste van alle landen.

De tonnage van 25 jaar en ouder is in Nederland relatief het geringst en in Griekenland het hoogst.

De motortonnage maakt thans 22.5 pCt. van de wereldvloot uit; in tal van landen is het percentage van de motorschepen in de nationale vloot echter belangrijk hooger, zoo b.v. in Noorwegen 59.5 pCt., Denemarken 49.1 pCt., Zweden 44.8 pCt. en Nederland 43 pCt. Van de Grieksche vloot daarentegen bedraagt de motortonnage slechts 1.1 pCt., in de Ver. Staten 6.4 pCt. en in Frankrijk 11.9 pCt. Het percentage van Gr. Britannië en Ierland is nagenoeg gelijk aan dat van de wereldvloot, nl. 22.8 pCt.

Het proces van vervanging van kolen door olie als brandstof voor de voortstuwing van schepen zet zich regelmatig voort; nog slechts 46.5 pCt. van de wereldvloot is aangewezen op het stoken van kolen tegen pl.m. 89 pCt. in 1914.

* * *

Reeds verscheidene jaren trekt het de aandacht, dat de omvang van de z.g. kwaliteitstonnage, die bij de internationale concurrentie van den meesten invloed is, betrekkelijk weinig verandert. Deze tonnage, bestemd voor het algemeen vervoer van goederen en personen, waarbij buiten beschouwing zijn gelaten de tankschepen, de houten schepen, schepen van minder dan 4000 tons inhoud, schepen varende op de groot Noord-Amerikaansche meren en schepen ouder dan 25 jaar, is als volgt over de verschillende vlaggen verdeeld:

Groote der stoom- en motortonnage ter beschikking van het passagiers- en vrachtvervoer in de groote vaart.

	1937		1938	
	In 1000 B.R.T.	% wereld- totaal	In 1000 B.R.T.	% wereld- totaal
Gr-Britannië en Ierland..	10.781	35.93	10.829	35.88
Ver. Staten	5.043	16.81	4.576	15.16
Japan	2.273	7.57	2.539	8.41
Duitschland	2.283	7.61	5.437	8.07
Italië	1.818	6.06	1.731	5.74
Nederland	1.474	4.91	1.556	5.16
Frankrijk	1.607	5.35	1.554	5.15
Noorwegen	1.064	3.55	1.199	3.97
Wereldtotaal	30.010	100	30.184	100

Deze tonnage bedraagt nu al verscheidene jaren ongeveer 30 millioen ton. Slechts in de onderlinge verdeling over de vlaggen treden verschuivingen op; zoo is het laatste jaar Nederland Frankrijk vooruitgekomen en heeft de zesde plaats bezet; ook Japan en Duitschland hebben hun aandeel vergroot; Frankrijk, Italië en de Ver. Staten daarentegen zijn achteruitgegaan.

Nederland's positie in vergelijking met 1898.

Nu in verband met het 40-jarig Regeeringsjubileum van H.M. de Koningin veelvuldig vergelijkingen worden getroffen tusschen toestanden in 1898 en 1938, is het interessant na te gaan welke veranderingen er in die periode in de wereldvloot hebben plaats gegrepen. Onderstaand overzicht geeft hiervan een beeld:

	1898		1938	
	In 1000 B.R.T.	Percent. van de wereld- vloot	In 1000 B.R.T.	Percent. van de wereld- vloot
Gr-Britannië en Ierland..	12.588	47,4	17.781	26,2
Ver. Staten (zee)	2.449	9,2	9.375	10,8
Duitschland	2.114	8,0	4.244	6,3
Noorwegen	1.643	6,2	4.614	6,8
Frankrijk	1.180	4,4	2.904	4,3
Italië	855	3,2	3.290	4,8
Spanje	621	2,3	959	1,4
Zweden	553	2,1	1.576	2,3
Japan	454	1,7	5.007	7,4
Nederland	444	1,7	2.855	4,2
Denemarken	423	1,6	1.130	1,7
Wereld	26.543	100	67.847	100

Van de landen, die in dit tijdvak relatief het sterkst in tonnage zijn vooruitgegaan, spant Japan de kroon; daarna volgen Nederland, waarvan de vloot ruim verzesvoudigd is en Italië. Als bijzonderheid zij vermeld, dat in 1898 de zeiltonnage 26 pCt. van de wereldvloot uitmaakte, thans nog slechts 1.4 pCt.

Mr. H. E. SCHEFFER.

AANVOER VAN GRANEN. (In tons van 1000 kg.)

Artikelen	Rotterdam			Amsterdam			Totaal	
	21-27 Aug. 1938	Sedert 1 Jan. 1938	Overeenk. tijdvak 1937	21-27 Aug. 1938	Sedert 1 Jan. 1938	Overeenk. tijdvak 1937	1938	1937
Tarwe	41.858	712.202	1.083.523	—	4.295	17.735	716.497	1.101.258
Rogge	5.821	113.901	166.095	—	—	2.875	113.901	168.970
Boekweit	300	12.428	11.184	—	—	—	12.428	11.184
Mais	33.190	820.309	720.783	415	63.445	113.868	883.754	834.651
Gerst	5.841	263.280	187.214	200	11.204	6.689	274.484	193.903
Haver	3.563	125.320	94.571	300	8.112	3.180	133.432	97.751
Lijnzaad	2.150	114.586	134.224	995	149.173	156.258	263.759	290.482
Lijnkoek	325	39.527	50.026	—	125	—	39.652	50.026
Tarwemeel	1.280	38.990	25.330	218	8.524	4.414	47.514	29.744
Andere meelsoorten	105	20.762	25.208	—	3.659	2.753	24.421	27.961

STATISTIEKEN.

BANKDISCONTOS.

Table with columns for location (Ned. Bk., Athene, Batavia, Belgrado, Berlijn, Boekarest, Brussel, Boedapest, Calcutta, Dantzig, Helsingfors, Kopenhagen) and dates of discount periods.

OPEN MARKT.

Table showing exchange rates for Amsterdam, Londen, Berlijn, and New York from 1937 to 1938.

WISSELKOERSEN.

KOERSEN IN NEDERLAND.

Table of exchange rates in the Netherlands for various cities like Londen, Berlijn, Parijs, Brussel, Batavia, Zwitserland, Praag, Boekarest, Milaan, Madrid.

Table of exchange rates for Stockholm, Kopenhagen, Oslo, Helsingfors, Buenos Aires, Montreal.

KOERSEN TE NEW YORK. (Cable).

Table of exchange rates to New York for London, Paris, Berlin, Amsterdam.

KOERSEN TE LONDEN.

Table of exchange rates to London for various locations like Alexandrië, Athene, Bangkok, Budapest, Buenos Aires, Calcutta, Istanbul, Hongkong, Kobe, Lissabon, Mexico, Montevideo, Montreal, Rio de Janeiro, Shanghai, Singapore, Valparaiso, Warschau.

1) Offic. not. 15 laten, gem. not., welke imp. hebben te betalen 10 Dec. 1936 16.12. 2) 90 dg. Vanaf 13 Dec. 1937 laatste „export” notering.

ZILVERPRIJS

GOUDPRIJS

Table showing silver and gold prices in London and New York for various dates in 1938 and 1937.

STAND VAN 's RIJKS KAS.

Table showing the financial status of the Dutch Treasury, including assets and liabilities.

NEDERLANDSCH-INDISCHE VLOTTENDE SCHULD.

Table of Dutch-Indonesian floating debt, detailing various types of bonds and their values.

SURINAAMSCH E BANK.

Voornaamste posten in duizenden guldens.

Table showing the main items of the Surinamese Bank in thousands of guildens.

NEDERLANDSCHE BANK.

Verkorte Balans op 29 Augustus 1938

		Activa.		
Binnenl. Wis-	Hfdbk. f	8.797.612,67		
sels, Prom.,	Bijbnk. "	605.192,53		
enz. in disc.	Ag.sch. "	350.173,71	f	9.752.978,91
Papier o. h. Buitenl. in disconto				
Idem eigen portef.	f	4.950.000,—		
Af: Verkocht maar voor de bk. nog niet afgel.				4.950.000,—
Beleeningen				
incl. vrach.	Hfdbk. f	269.546.473,59 ¹⁾		
in rek.-crt.	Bijbnk. "	2.800.870,26		
op onderp.	Ag.sch. "	23.553.353,71		
	f	295.900.697,56		
Op Effecten enz.	f	294.813.285,88 ¹⁾		
Op Goederen en Ceel.		1.087.411,68		295.900.697,56 ¹⁾
Voorschotten a. l. Rijk				
Munt, Goud	f	108.287.535,—		
Muntmat., Goud		1.372.227.303,90		
	f	1.480.514.838,90		
Munt, Zilver, enz.		20.948.138,32		
Muntmat., Zilver.				1.501.462.977,22 ¹⁾
Belegging van kapitaal, reserves en pensioenfonds				43.558.504,49
Gebouwen en Meub. der Bank				4.580.000,—
Diverse rekeningen				6.513.911,42
Staat d. Nederl. (Wet v. 27/5/32, S. No. 221)				8.905.871,61
	f	1.875.624.941,21		

		Passiva.		
Kapitaal	f	20.000.000,—		
Reservefonds		4.860.787,51		
Bijzondere reserve		7.102.179,67		
Pensioenfonds		11.847.074,90		
Bankbiljetten in omloop		939.139.950,—		
Bankassignatiën in omloop		73.769,17		
Rek.-Cour. { Het Rijk	f	167.055.428,57		
saldo's: { Anderen		723.488.388,92		890.543.817,49
Diverse rekeningen				2.057.362,47
	f	1.875.624.941,21		
Beschikbaar metaalsaldo	f	769.760.297,16		
Minder bedrag aan bankbiljetten in omloop dan waartoe de Bank gerechtigd is				1.924.400.740,—
Schatkistpapier, rechtstreeks bij de Bank ondergebracht				

¹⁾ Waarvan aan Nederlandsch-Indië (Wet van 15 Maart 1933, Staatsblad No. 99) f 63.247.800,—
²⁾ Waarvan in het buitenland 178.037.167,16

Voornaamste posten in duizenden guldens.

Data	Goud		Circulatie	Andere opeischb. schulden	Beschikk. Metaal-saldo	Dek-kings-perc.
	Munt	Muntmat.				
29 Aug. '38	108288	1.372.227	939.140	890.618	769.760	82
22 " '38	108288	1.372.248	914.552	915.081	770.884	82.1
25 Juli '14	65.703	96.410	310.437	6.198	43.521	54

Data	Totaal bedrag disconto's	Schatkist-promessen rechtstreeks	Beleeningen	Papier op het buitenl.	Diverse rekeningen ¹⁾
22 " 1938	9.750	—	294.501	4.950	6.698
25 Juli 1914	67.947	—	61.686	20.188	509

¹⁾ Onder de activa.**JAVASCHE BANK.**

Data	Goud	Zilver	Circulatie	Andere opeischb. schulden	Beschikk. metaal-saldo
27 Aug. '38 ²⁾	138.100		187.230	68.400	35.848
20 " '38 ²⁾	137.480		188.270	66.930	35.400
30 Juli 1938	116.886	20.745	188.675	71.146	33.702
23 " 1938	116.886	20.144	188.035	64.246	36.117
25 Juli 1914	22.057	31.907	110.172	12.634	4.842

Data	Wissels, buiten N.-Ind. betaalb.	Dts-conto's	Beleeningen	Diverse rekeningen ¹⁾	Dek-kings-percentage
27 Aug. '38 ²⁾	3.240	73.310		53.950	54
20 " '38 ²⁾	3.960	74.360		52.250	54
30 Juli 1938	2.757	14.266	47.563	58.181	53
23 " 1938	2.460	14.308	48.691	48.950	54
25 Juli 1914	6.395	7.259	75.541	2.228	44

¹⁾ Sluitpost activa. ²⁾ Cijfers telegrafisch ontvangen.**BANK VAN ENGELAND.**

Data	Metaal	Bankbilj. in circulatie	Bankbilj. in Banking Departm.	Other Securities Disc. and Advances	Securities
24 Aug. 1938	327.648	478.699	47.713	6.267	20.642
17 " 1938	327.597	482.623	43.788	6.462	21.992
22 Juli 1914	40.164		29.317		33.633

Data	Gov. Sec.	Public Depos.	Other Deposits		Reserve	Dek-kings-perc. ¹⁾
			Bankers	Other Accounts		
24 Aug. '38	101.911	23.960	101.560	34.073	48.949	30,6
17 " '38	104.641	20.107	105.723	34.067	44.974	28,1
22 Juli '14	11.005	14.736		42.185	29.297	52

¹⁾ Verhouding tusschen Reserve en Deposits.**BANK VAN FRANKRIJK.**

Data	Goud	Zilver	Te goed in het buitenl.	Wissels	Waarv. op het buitenl.	Beleeningen	Renteloos voorschot a. d. Staat
18 Aug. '38	55.808	443	23	7.754	743	4.325	43.334
11 " '38	55.808	428	23	7.073	743	4.253	43.334
23 Juli '14	4.104	640	—	1.541	8	769	—

Data	Bons v. d. zelfst. amort. k.	Diver-sen ¹⁾	Circulatie	Rekg. Courant		
				Staat	Zelfst. amort.k.	Particulieren
18 Aug. '38	5.570	2.808	99.340	351	2.549	16.031
11 " '38	5.570	2.820	100.224	524	2.631	14.348
23 Juli '14	—	—	5.912	401	—	943

¹⁾ Sluitpost activa.**DUITSCHER RIJKSBANK.**

Data	Goud	Daarvan bij buitenl. circ. banken ¹⁾	Deviezen als goud-dekking geldende	Andere wissels en cheques	Beleeningen
23 Aug. 1938	70,8	10,6	6,6	5.789,9	27,9
15 " 1938	70,8	10,6	5,7	5.825,8	33,3
30 Juli 1914	1.356,9	—	—	750,9	50,2

Data	Effec-ten	Diverse Activa ²⁾	Circulatie	Rekg.-Crt.	Diverse Passiva
23 Aug. 1938	549,2	1.140,4	6.143,3	977,3	304,8
15 " 1938	549,1	1.158,2	6.290,5	863,0	300,3
30 Juli 1914	330,8	200,4	1.890,9	944,—	40,0

¹⁾ Onbelast. ²⁾ w.o. Rentenbankscheine 23, 15 Aug., resp. 19, 15 mill.**NATIONALE BANK VAN BELGIË (in Belga's).**

Data 1938	Goud		Buitenlandsche deviezen en goudwaarden	Binnen- en buitenlandse wissels	Beleeningen op Belgische Staatsjoranden	Voorschot aan den Staat	Overheids-fondsen	Circulatie		Rekg. Crt.	
	Munt en metaal	Munt en diversen						Schatkist	Partic.		
25/8 . . .	3.047	47	927	228	43	147	229	4.223	15	344	
18/8 . . .	3.060	46	917	232	48	147	229	4.226	8	364	

FEDERAL RESERVE BANKS.

Data	Goudvoorraad			Wissels	
	Totaal bedrag	Goud-certificaten ¹⁾	"Other-cash" ²⁾	In her-disc. v. d. member banks	In de open markt gekocht
10 Aug. '38	10.641,6	10.632,9	394,1	6,9	0,5
3 " '38	10.642,3	10.632,9	397,0	6,5	0,5

Data	Belegd in U. S. Gov. Sec.	F. R. Notes in circulatie	Totaal Deposito's	Gestort Kapitaal	Goud-Dek-kings-perc. ³⁾	Algem. Dek-kings-perc. ⁴⁾
10 Aug. '38	2.564,0	4.135,7	9.249,0	133,8	82,4	—
3 " '38	2.564,0	4.138,7	9.240,8	133,8	82,5	—

¹⁾ Deze certificaten werden door de Schatkist aan de Reserve Banken gegeven voor de overname van het goud, toen de \$ op 31 Jan. '34 van 100 op 59,06 cents werd gedevalueerd.²⁾ "Other Cash" does not include Federal Reserve Notes or a Bank's own Federal Reserve bank notes.³⁾ Verhouding totalen goudvoorraad tegenover opeischbare schulden: F. R. Notes en netto deposito. ⁴⁾ Verhouding totalen voorraad muntmateriaal en wettig betaalmiddel tegenover idem.**PARTICULIERE BANKEN AANGESLOTEN BIJ HET FED. RES. STELSEL.**

Data	Aantal leening.	Dis-conto's en beleen.	Beleggingen	Reserve bij de F. R. banks	Totaal deposito's	Waarvan time deposits
3 Aug. '38	5	8.165	12.395	6.570	26.816	5.193
27 Juli '38	5	8.161	12.395	6.675	26.954	5.200

De posten van De Ned. Bank, de Javasche Bank en de Bank of England zijn in duizenden, alle overige posten in miljoenen van de betreffende valuta.